

Een opgraving volgens de variant archeologische begeleiding aan de Kleine Houtstraat 77 te Haarlem, gemeente Haarlem

D.D. Duivenvoorden

Colofon

Archol Rapport 718

Een opgraving volgens de variant archeologische begeleiding aan de Kleine Houtstraat 77 te Haarlem, gemeente Haarlem

Projectleiding: Drs. A. Tol
Auteur: D.D. Duivenvoorden BA
Tekstredactie: drs. T.A. Goossens
Beeldmateriaal: D.D. Duivenvoorden BA

Datum: 24/07/2023
Versie: 1.1
Status: definitief

Autorisatie Sr archeoloog: drs. A. Tol

ISSN 1569-2396

© Archol, Leiden 2023
Einsteinweg 2
2333 CC Leiden
info@archol.nl
Tel. 085 2006492

Inhoud

Colofon.....	1
Inhoud	2
Samenvatting	3
1 Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding en doelstelling.....	4
1.2 Plangebied Kleine Houtstraat 77	5
1.3 Onderzoeksopzet en organisatie	6
2 Doel- en vraagstellingen	8
2.1 Inleiding	8
2.2 Onderzoekskader	8
2.3 Vraagstelling	8
2.4 Onderzoeksvragen	8
3 Methodiek veldwerk	9
3.1 Methodiek fysische geografie	9
3.2 Methodiek opgraving	10
4 Landschappelijk, archeologisch en historisch kader.....	12
4.1 Landschappelijk kader	12
4.2 Archeologisch kader	12
4.3 Historisch kader.....	12
4.4 Archeologische onderzoeken in omgeving en archeologische verwachting plangebied	16
5 Resultaten	18
5.1 Landschap en bodemopbouw	18
5.2 Sporen en structuren	19
5.3 Vondsten.....	22
5.3.1 Inleiding.....	22
5.3.2 Methode	23
5.3.3 Aardewerk	24
5.3.4 Bouwkeramiek.....	31
5.3.5 Glas	32
5.3.6 Conclusie en beantwoording onderzoeksvragen.....	34
6 Conclusie met beantwoording onderzoeksvragen en advies.....	36
6.1 Conclusie.....	36
6.2 Beantwoording onderzoeksvragen	36
6.3 Advies	38
Literatuur.....	39
Lijst van figuren	41
Lijst van tabellen.....	41
Bijlage I Sporenlijst	42
Bijlage II Vondstenlijst.....	42
Bijlage III Profielbeschrijvingen.....	44
Bijlage IV Catalogus Deventersysteem aardewerk.....	46
Bijlage V Determinatie van de vondsten	53

Samenvatting

Archeologisch Onderzoek Leiden bv heeft in maart 2023 een opgraving volgens de variant Archeologische Begeleiding uitgevoerd in plangebied Kleine Houtstraat 77, te Haarlem: ter hoogte van het voormalige sekstheater Roxy, dat in 2022 is gesloopt. Aanleiding voor het onderzoek was de herinrichting van de tuin achter in het perceel. Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning en een opvolgend grondonderzoek bleek de grond binnen de toekomstige tuingrenzen vervuild. Hier dienden saneringswerkzaamheden te worden uitgevoerd binnen een put van ca. 6 x 5,25 m tot een diepte van 70 cm tot maximaal 100 cm beneden maaiveld.

Bij deze bodemingrepen dreigden eventuele archeologische resten te worden verstoord. Op grond van de ligging binnen de 14^e- en 15^e-eeuwse uitbreiding van de historische stadskern van Haarlem, omringd door diverse vindplaatsen uit de late middeleeuwen, gold voor het plangebied vooraf namelijk een zeer hoge verwachting van archeologische stadsresten uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd. Op zich was het plangebied landschappelijk ook al aantrekkelijk voor bewoning in voorgaande perioden uit de prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. In principe kan hier toen dan ook sprake zijn geweest van bewoning. De geringe hoeveelheid vindplaatsen binnen een vergelijkbare landschappelijke context in de omgeving deed echter op voorhand vermoeden dat de verwachting op het daadwerkelijk aantreffen van dergelijke ouder resten laag is. Het ligt voor de hand dat resten uit de prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen verstoord zijn tijdens de intensieve bewoning (met verschillende fasen van bouw en sloop) in de late middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Het te onderzoeken terrein van de sanering was niet te bereiken voor een kraan. In het Programma van Eisen is dan ook voorgeschreven om de vervuilde grond via een slang weg te zuigen (binnen een verzamelgrid van 2x 2m-vakken) en de vrijkomende archeologische vondsten op te vangen op een zeefinstallatie. In de praktijk raakte de slang echter al snel verstopt, gezien het vele puin en scherfmateriaal in de vervuilde grond. Daarom is alsnog overgestapt op een opgraving: echter niet met inzet van een kraanmachine, maar met een schep (handmatig).

Tijdens de opgraving werd al snel duidelijk dat de kans op de voornoemde oudste resten uit de prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen sowieso te verwaarlozen was: het sporenniveau op de maximale aanlegdiepte van de sanering rond 100 cm beneden maaiveld bleek namelijk niet dieper te reiken dan een ophogingslaag uit de periode late middeleeuwen-Nieuwe tijd. De oudste vondsten –van kogelpotaardewerk, steengoed uit het Rijnland, roodbakkend aardewerk met spaarzaam loodglazuur of alleen inwendig loodglazuur– uit deze laag dateren weliswaar al uit de 14^e eeuw. Deze oudste middeleeuwse vondsten bevinden zich echter als opspit/vermenging tussen jonger aardewerk. De ophogingslaag bevat vooral aardewerk uit de 17^e tot en met de 19^e eeuw. Het jongste materiaal stamt uit het midden van de 19^e eeuw. Een vondstenconcentratie die in laag S5010 is ingebed/gegraven bevat soortgelijk aardewerk en is dan ook in dezelfde periode is te plaatsen.

Buiten de vondstenconcentratie zijn binnen de ophogingslaag geen concrete bewoningssporen gevonden uit de periode late middeleeuwen-Nieuwe tijd. Zoals verwacht, zijn wel recente resten van muurwerk gevonden. Ze behoren toe aan het gebouw van het theater dat begin 20^e eeuw is gebouwd en in 2022 is gesloopt.

Ten slotte dient benadrukt te worden dat de opgraving zich beperkt heeft tot de maximale diepte van de sanering (70 tot maximaal 100 cm – Mv oftewel 0,71 m tot 0,80 m +NAP). Dieper in de ondergrond kunnen nog oudere archeologische resten aanwezig zijn. Dit geldt met name voor de late middeleeuwen: sporen uit deze periode kunnen direct onder de ophogings- dan wel cultuurlaag aanwezig zijn. Opgespitte vondsten uit de 14^e eeuw binnen deze laag wijzen immers op een oudere bewoning ter plaatse.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

Archeologisch Onderzoek Leiden bv (Archol bv) heeft in maart 2023 een opgraving volgens de variant Archeologische Begeleiding uitgevoerd in plangebied Kleine Houtstraat 77, te Haarlem (Figuur 1.1; voor administratieve gegevens, zie Tabel 1.1). Aanleiding voor het onderzoek was de herinrichting van de tuin achter in het perceel. Bij de aanvraag van een omgevingsvergunning en een opvolgend grondonderzoek bleek de grond binnen de toekomstige tuingrenzen vervuild. Hier dienden saneringswerkzaamheden te worden uitgevoerd. Binnen het plangebied bevond zich voorheen het sekstheater Roxy, dat in 2022 is gesloopt. Hierbij is het huidige maaiveld tijdelijk verlaagd met ca. 30 cm ten opzichte van de omgeving. In het kader van de sanering diende de bodem met nog eens 70 cm verlaagd te worden over een oppervlak van ca. 31 m². Omdat de tuin niet bereikbaar was voor een graafmachine, kon de grond niet worden afgegraven. In plaats daarvan diende de grond te worden weggezogen door middel van een slang.

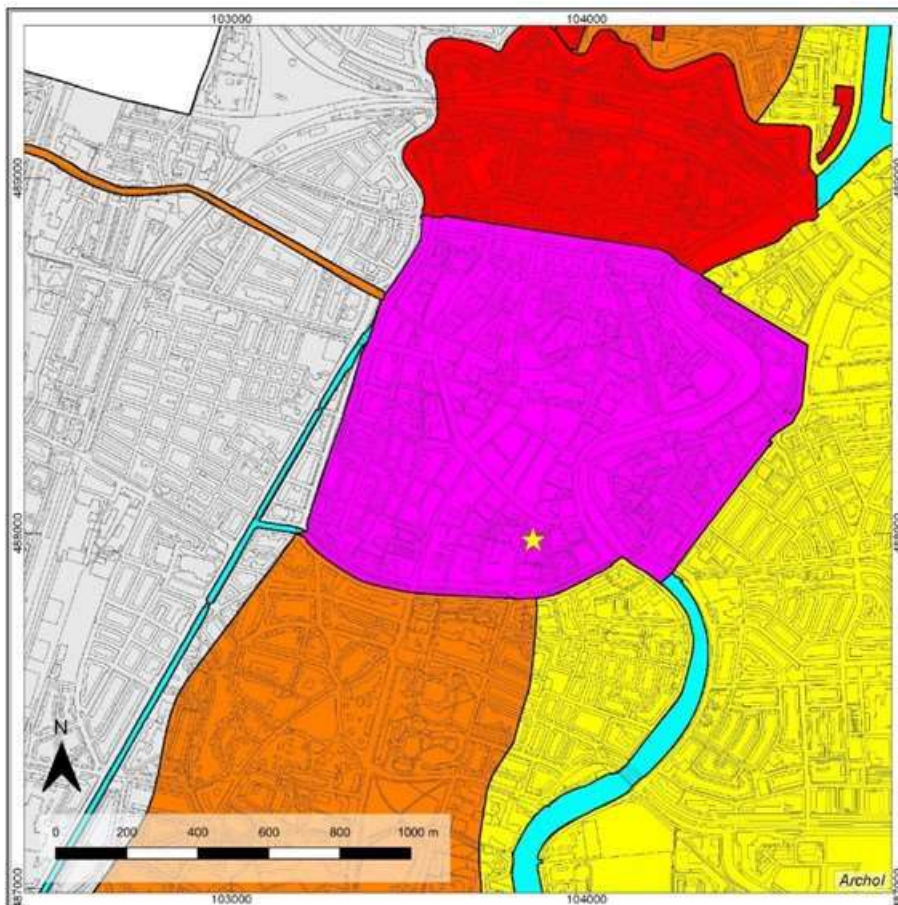

Figuur 1.1 Ligging plangebied (bron: Top25 Kadaster).

Het plangebied valt binnen het Facetbestemmingsplan Archeologie Haarlem en heeft een dubbelbestemming Waarde – archeologie, categorie 1B (Figuur 1.2). Voor deze categorie geldt dat bij bodemingrepen dieper dan 0,3 m en groter dan 50 m² een rapport moet worden overlegd, waarin de archeologische waarden van het gebied beschreven staan. De gemeente Haarlem heeft als bevoegd gezag besloten dat het te saneren gebied middels een opgraving onderzocht diende te worden. Omdat het onderzoeksgebied voor een graafmachine onbereikbaar is, kon deze opgraving niet op een reguliere wijze worden uitgevoerd. Om die reden is ervoor gekozen de opgraving volgens de variant archeologische begeleiding uit te voeren. Deze strategie is vastgelegd in het vooraf opgestelde en door het bevoegd gezag goedgekeurde Programma van Eisen.¹

Na de sanering en herinrichting van de tuin is het terrein weer tot gelijk hoogte gebracht met het omliggende maaiveld.

¹ Tol en Duivenvoorden 2023.

Figuur 1.2. Ligging van het plangebied op de Archeologische beleidskaart van de gemeente Haarlem (ABH). Grijs = categorie 5; geel = categorie 4; oranje = categorie 3; rood = categorie 2 en paars = categorie 1.

1.2 Plangebied Kleine Houtstraat 77

Het plangebied de Kleine Houtstaat 77 ligt in de historische stadskern van Haarlem. Op de kadastrale kaart staat het plangebied bekend als HLMo1 sectie D, perceel 11322. Het plangebied heeft een omvang van ca. 31 m².² Voorheen stond hier het in 2022 gesloopte sekstheater Roxy. De voorgenomen bodemingrepen hadden betrekking op de tuin aan de achterzijde van het perceel. De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied bedraagt daar ca. 31 m² (Figuur 1.3).²

De geplande bodemingrepen bestonden uit het met een zandzuiger wegzuigen van de vervuilde grond (bodemsanering). Tijdens de sloop van het voormalige pand in 2022 is een tijdelijk maaiveld ontstaan, ca. 30 cm lager ten opzichte van de omgeving. Met de geplande bodemsaneringen zou de bodem nog ca. 70 cm lager komen te liggen: de bodemingrepen zouden hierdoor samen tot ca. 1 m beneden maaiveld (-Mv) reiken.

² In het Programma van Eisen wordt uitgegaan van een omvang van maximaal 100 m² (Tol & Duivenvoorden 2023); bij projectie van de grenzen van het plangebied blijkt echter sprake van een oppervlak van 31 m². (zie Figuur 3.1)

Figuur 1.3 Ligging van het plangebied (rood kader) en onderzoeksgebied van de bodemingrepen daarbinnen.

1.3 Onderzoekopzet en organisatie

Al sinds 1961 kent Nederland een monumentenwet. In 1988 werd deze wet vervangen door de Monumentenwet, die op zijn beurt per 1 juli 2016 is komen te vervallen en deels is overgegaan naar de Erfgoedwet. Een ander gedeelte zal per begin 2024 opgaan in de Omgevingswet. De Erfgoedwet regelt de omgang met het archeologisch erfgoed in de fysieke leefomgeving. Iedere initiatiefnemer van projecten waarbij de bodem wordt verstoord kan door de overheid verplicht worden een rapport te overleggen waaruit de archeologische waarde van het te verstoren terrein (het plangebied) blijkt. Voor een dergelijk rapport is archeologisch onderzoek vereist: het archeologisch vooronderzoek. Dit onderzoek heeft tot doel vast te stellen of in het plangebied waardevolle vindplaatsen voorkomen.

Op basis van de resultaten van het vooronderzoek neemt de betrokken overheid een besluit (het "selectiebesluit") hoe met eventueel aanwezige vindplaatsen dient te worden omgegaan. Als geen archeologische waarden zijn aangetroffen, kan het besluit inhouden dat het archeologisch onderzoek is afgerond. Als echter blijkt dat in het plangebied behoudenswaardige archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, dan kan de initiatiefnemer verplicht worden tot een aanpassing van de plannen (de vindplaats blijft in de grond behouden), of tot een archeologische opgraving. In onderhavig plangebied heeft geen vooronderzoek plaatsgevonden. Aangezien het plangebied ontoegankelijk is voor een kraan en regulier inventariserend veldonderzoek of een reguliere opgraving dus niet mogelijk was, heeft het bevoegd gezag van de gemeente Haarlem besloten de geplande alternatieve civiele grondwerkzaamheden (het "wegzuigen" van de grond) te laten uitvoeren onder archeologische begeleiding: een opgraving volgens de variant archeologische begeleiding (KNA-protocol 4004).

Het veldwerk is op 6 en 7 maart uitgevoerd door veldarcheoloog D.D. Duivenvoorden onder aansturing van projectmanager en Senior KNA-archeoloog A. Tol (Tabel 1.2).

Soort onderzoek:	Opraving volgens variant archeologische begeleiding
Projectnaam:	Haarlem Kleine Houtstraat 77
Archol-projectcode:	HKH2279
Haarlemprojectcode:	HKT.1.2023
Archis-zaaknummer:	5332776100
Opdrachtgever:	Dhr. H. Haak Kleine Houtstraat 79 zwart 2011 DJ Haarlem info@theorganizers.nl
Bevoegd gezag:	Bureau Archeologie Gemeente Haarlem G. van den Berg Postbus 511 2003 PB Haarlem
Uitvoerder:	Archol bv D.D. Duivenvoorden Einsteinweg 2 2333 CC Leiden
Periode van uitvoering veldwerk:	6 en 7 maart 2023
Rapport gereed:	24M/07/2023
Deponering gereed:	Uiterlijk 7 maart 2025
Versie:	1.1 (definitief)
Goedkeuring bevoegd gezag:	Nee, nog te beoordelen
Provincie:	Noord-Holland
Gemeente:	Haarlem
Plaats:	Haarlem
Toponiem:	Kleine Houtstraat 77
Coördinaten gebied:	x: 103849, y: 487978
Oppervlakte plan- en onderzoeksgebied:	Respectievelijk ca. 100 m ² en 31 m ²
Huidig grondgebruik:	Bebouwing, historisch binnenstad
Beheer en plaats van documentatie en vondsten:	Bureau Archeologie Gemeente Haarlem
Geomorfologie:	Strandwal
Bodem:	Bebouwing

Tabel 1.1 Administratieve gegevens.

Naam	Functie
Drs. A. Tol	Projectmanager, Senior KNA-archeoloog
D.D. Duivenvoorden BA	Veldarcheoloog

Tabel 1.2. Samenstelling onderzoeksteam Archol bv.

2 Doel- en vraagstellingen

2.1 Inleiding

Doel van opgraving volgens de variant archeologische begeleiding was het documenteren van archeologische gegevens en het veiligstellen van archeologisch vondstmateriaal (*ex situ*) om zo informatie en onderzoeksgegevens te behouden die van belang zijn voor kennisvorming over het verleden.³

2.2 Onderzoekskader

Het onderzoek kan bijdragen aan de kennis Archeoregio 11 (Hollands Duingebied) en –afhankelijk van de uitkomsten van het onderzoek– meer specifiek aan de beantwoording van onderzoeksvragen over: complextypen van bewoning, agrarische productie en voedselvoorziening, industrie en nijverheid.⁴

2.3 Vraagstelling

De vraagstelling is hoofdzakelijk gericht op het verschaffen van inzicht in de archeologische resten binnen het onderzoeksgebied.⁵

2.4 Onderzoeksvragen

De opgraving diende antwoord te geven op de volgende vragen uit het Programma van Eisen:⁶

Algemeen:

1. *In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord? Beschrijf de aard en mate van verstoring en het verwachte effect hiervan op een eventuele vindplaats.*
2. *Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en komt deze overeen met de verwachte bodemopbouw?*
3. *Wat is de grondwaterstand ter plaatse?*
4. *Zijn er aanwijzingen voor een archeologische vindplaats?*

Indien er wel archeologische resten zijn aangetroffen:

5. *Wat is de aard, omvang en ouderdom van de archeologische resten die tijdens de begeleiding zijn aangetroffen?*
6. *Wat is de diepteligging ten opzichte van zowel het maaiveld als NAP, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de vindplaats en/of artefacten zijn aangetroffen?*
7. *Wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de vindplaats/de archeologische resten?*
8. *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?*
9. *Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?*
10. *Wat is de relatie tussen de vindplaats en andere archeologische waarnemingen in de omgeving? Hoe verhouden de aangetroffen resten zich tot de bekende vindplaatsen in de omgeving?*

Indien geen archeologische vondsten worden gedaan:

11. *Is er een verklaring voor het ontbreken van archeologische resten in het plangebied?*

³ Tol en Duivenvoorden 2023.

⁴ Tol en Duivenvoorden 2023.

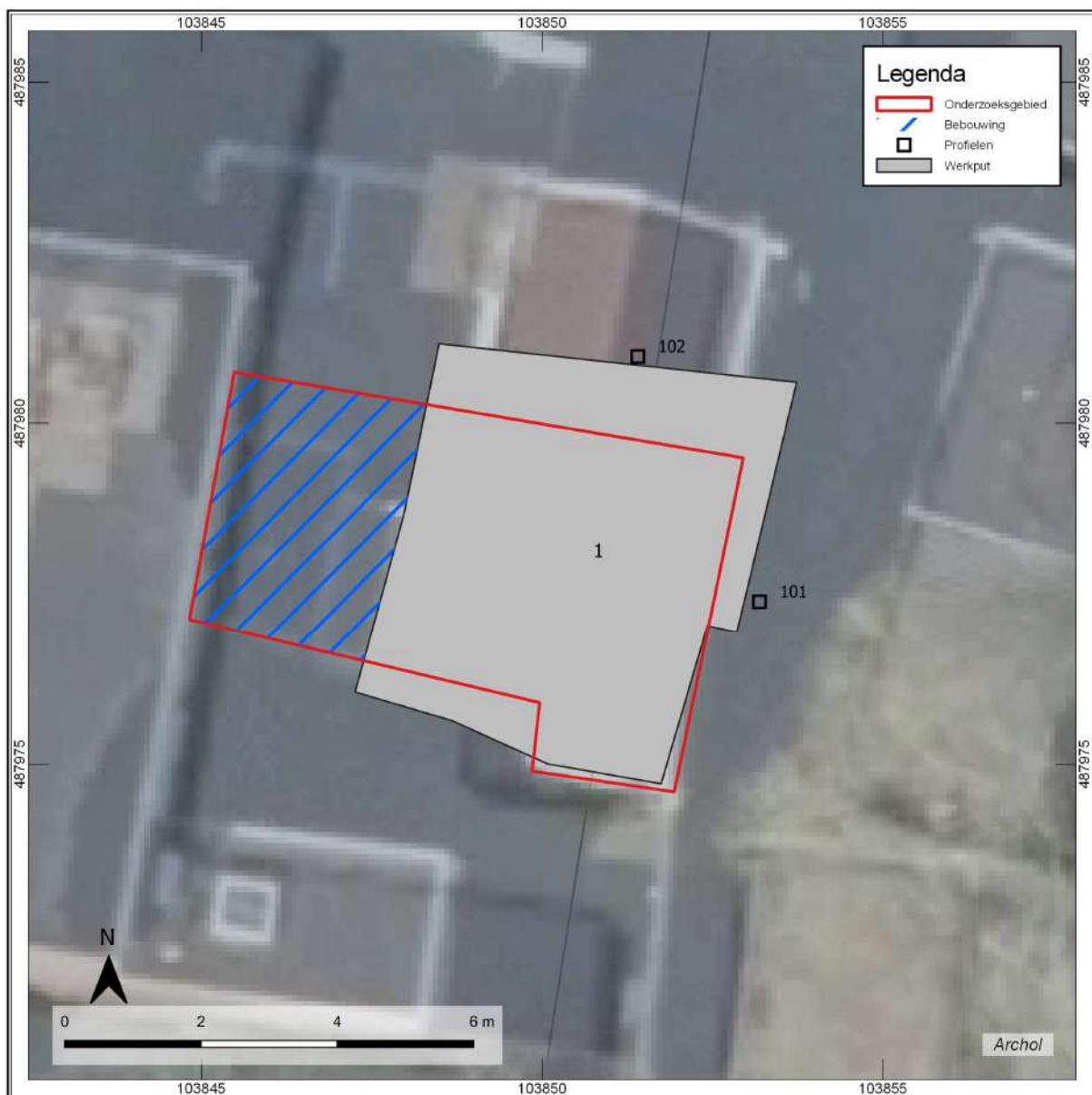
⁵ Tol en Duivenvoorden 2023.

⁶ Tol en Duivenvoorden 2023.

3 Methodiek veldwerk

3.1 Methodiek fysische geografie

In het plangebied was de bovenste 30 cm van de bouwvoor al verwijderd tijdens de sloopwerkzaamheden van het voormalige sekstheater Roxy in 2022. Hierdoor lag het te onderzoeken terrein bij aanvang al 30 cm lager dan het maaiveld in de omgeving. Uitgaande van deze maaiveldverlaging, verstoringen (als gevolg van de sloop) en de aanwezigheid van bebouwing aan de west- en zuidgrens van het plangebied waren de beschikbare locaties voor een goede profieldocumentatie beperkt. Uiteindelijk bleken twee locaties het meest geschikt (Figuur 3.1). Tegen de oostgrens van het plangebied, ter hoogte van de achterliggende steeg, is profiel 101 gezet. De bouwvoor bleek hier niet afgetopt bij de sloop in 2022, waardoor dit profiel in stratigrafisch opzicht 'compleet' was en een duidelijk beeld van de bodemopbouw binnen het plangebied kon weergeven tot een diepte van ca. 100 cm - Mv. Een tweede profiel (102) is tegen de noordgrens van het plangebied gezet. Hier bleek wel sprake van aftopping als gevolg van de sloop, wat dit profiel 'incompleet' maakte. Desondanks was ook hier een relatief duidelijk beeld van de bodemopbouw waar te nemen, tot een diepte van 0,70 m - Mv.

Figuur 3.1. Overzicht van de werkputten en de locaties van de bodemprofielen binnen het plangebied Kleine Houtstraat 77 te Haarlem.

De profielen zijn ingemeten met een GPS. De bodemopbouw is lithostratigrafisch beschreven volgens NEN 5104 en de Archeologische Standaard Boorbeschrijving (ASB). De lagen die binnen de bodemopbouw zijn onderscheiden, zijn genummerd om ze aan het aangelegde sporenvak met bijbehorende vondsten te kunnen koppelen (laagnummers 5000-5010 in Bijlage I; voor de vondsten, zie Bijlage II). Bijlage III toont de opbouw en beschrijving van de gedocumenteerde profielkolommen.

3.2 Methodiek opgraving

Strategie opgraving

De werkzaamheden binnen het plangebied omvatten het verwijderen van vervuilde grond (bodemsanering) tot ca. 1 m -Mv. Waar de begrenzing van het plangebied nog uitgaat van een oppervlak van 31 m², blijken de vorm (ca. 6 x 5,25 m) en het uiteindelijke oppervlak van het onderzoeksgebied (ca. 27 m²) in de praktijk wat af te wijken (Figuur 3.1).

Na de verwijdering van de bovenste 30 cm in 2022 diende tijdens de sanering van het onderhavig project de resterende 70 cm vervuilde grond te worden verwijderd. Zoals voornoemd was een reguliere afgraving niet mogelijk, omdat het terrein niet te bereiken was voor een graafmachine. Daarom was voorzien om de vervuilde grond middels een zandzuiger uit het perceel te verwijderen en per vrachtwagen af te voeren. Conform de opgestelde methodiek in het onderliggende Programma van Eisen is voor de zuigmond van de zandzuiger een zeef geplaatst met een maaswijdte van 4 mm om vondstmateriaal te verzamelen. De grond werd in de praktijk handmatig losgewrikt en naar de zuigslang geschept, zodat deze kon worden opgezogen. De hoeveelheid scherfmateriaal en vooral recent bouwpuin van het voormalige sekstheater bleek echter dermate groot dat de zuigmond van de zandzuiger na enkele scheppen al verstopt raakte. Het afzuigen van de grond bleek in de praktijk kortom niet te realiseren. Daarom is besloten om de zeef te verwijderen en toch weer over te gaan op een reguliere afgraving, echter: niet met inzet van machine, maar met inzet van een schep (handmatig). Een bijkomend voordeel van het handmatig afgraven was dat vondstmateriaal *in situ* was waar te nemen en te verzamelen. In totaal is op deze wijze een pakket vervuilde grond met een oppervlak van ca. 27 m² en 70 cm dikte uit het perceel verwijderd.

Figuur 3.2 Overzicht sporenvak 1 (onderin ophogings- of cultuurlaag S5010) in werkput 1 (gezien vanuit het noorden).

Documentatie sporen en vondsten

Het gehele onderzoeksgebied van de afgraving is als één werkput gedocumenteerd (Figuur 3.1). Het vondstmateriaal is conform het Programma van Eisen in vakken van 2x2 m verzameld en gedocumenteerd. Na afronding van de saneringsafgraving is een (horizontaal) archeologisch sporenvak aangelegd en handmatig opgeschaafd (Figuur 3.2). Het sporenvak bevond zich over het algemeen ca. 70 cm – Mv: in de top van een ophogingslaag of cultuurlaag (S5010, zie hoofdstuk 5, paragraaf 5.1). Aanwezige sporen en structuren binnen dit ophogingspakket zijn ingemeten met GPS, gefotografeerd en gedocumenteerd in de database volgens het registreringssysteem van de gemeente Haarlem (Bijlage I).

Na afronding van het veldwerk zijn de vondsten gesorteerd naar materiaalcategorie, geteld en gewogen. Tabel 3.1 geeft een overzicht van alle vondsten en daarin vertegenwoordigde materiaal categorieën. In totaal zijn 463 vondsten met een totaalgewicht van ca. 35,6 kg verzameld tijdens de sanering. Keramiek is het best vertegenwoordigd met 377 vondsten en totaalgewicht van ca. 28,5 kg.

Meer dan 75% van de vondsten, veelal keramiek, is afkomstig uit de voornoemde ophogings- of cultuurlaag. Een eerste indruk van het aardewerk wees al snel uit dat deze laag een mix van vondsten bevat uit de late middeleeuwen en vooral uit verschillende fasen van de Nieuwe tijd. Uitgaande van een ophoging is niet uit te sluiten dat de desbetreffende grond van elders is aangevoerd. Gezien al deze kenmerken van de laag en gezien het ontbreken van gesloten nederzettingcontexten, heeft het geen nut om vondstcategorieën zoals schelp en dierlijk bot nader te analyseren. Daarom is besloten om de analyse van de vondsten te beperken tot de anorganische vondsten: specifiek de vondsten van glas en keramiek die inzicht geven in de conserveringsomstandigheden, datering en aard van de ophogingslaag en van een daarin aangetroffen vondstenconcentratie (S2). Deze analyse bleek ook afdoende om de onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen te beantwoorden (zie hoofdstuk 5, paragraaf 5.3).⁷ De analyseresultaten van de sporen en vondsten zijn te vinden in hoofdstuk 5 (respectievelijk paragraaf 5.1 en 5.2).

Materiaal	Vondstcategorie	Aantal	Gewicht (g)
Glas	Glas	38	2.368
Keramiek	Aardewerk middeleeuwen	1	37
	Aardewerk Nieuwe tijd	352	28.596
	Baksteen	2	3960
	Bouwmateriaal keramisch	5	297
	Keramiek pijpen	14	155
	Tegel	3	42
Organisch	Dierlijk bot	17	273
Organisch	Organisch schelp	2	31
Steen	Mortel	2	21
Totaal		436	35.780

Tabel 3.1 Overzicht van de vondsten met aantal en gewicht per materiaalcategorie.

Monstername

Aangezien onder de recente bouwvoor en in de onderliggende ophogings- of cultuurlaag niet de verwachte sporen uit de voorgaande stadsontwikkeling van de late middeleeuwen en de Nieuwe tijd zijn aangetroffen, is afgezien van bemonstering van sporen (met oog op botanisch onderzoek, zoals voorzien in het Programma van Eisen).⁸

⁷ Tol & Duivenvoorden 2023.

⁸ Tol & Duivenvoorden 2023.

4 Landschappelijk, archeologisch en historisch kader

4.1 Landschappelijk kader⁹

Het plangebied bevindt zich op de strandwal van Haarlem. De strandwallen in West-Nederland zijn gevormd tussen grofweg 4200 en 600 v.Chr. in een periode met een verminderde zeespiegelstijging.¹⁰ De strandwal van Haarlem zou ongeveer 2800 v.Chr. zijn ontstaan.¹¹ Op de strandwallen werden onder invloed van de wind duinen gevormd. Dit leidde uiteindelijk tot een complex van kustparallele duinen, de zogenaamde *Oude Duinen*.¹² De strandwallen en duinen waren door de hoge ligging vanaf het neolithicum bij uitstek geschikt voor bewoning. De oudste resten van de Haarlemse strandwal dateren volgens de gemeentelijke beleidsnota uit de bronstijd.¹³

Op de 'Vereenvoudigde Geologische Kaart van Haarlem en omgeving' ligt het plangebied op de grens tussen twee kaarteenheden: 'duinzand op veen op strandzand' en 'veen, plaatselijk afgedekt met IJ-klei, op strandwalzand'.¹⁴ Volgens deze kaart zou de oudste bewoning op de strandwal uit het laat-neolithicum dateren.¹⁵ Deze constatering is in overeenstemming met de melding van verschillende (laat-) neolithische vindplaatsen elders op de strandwal van Haarlem.¹⁶

Bewoningssporen in de duinen of op strandwallen zijn op meerdere niveaus te verwachten: in de top van de strandwal en in de top van afdekkende stuifduinen. Op deze niveaus is sprake geweest van stilstand in de sedimentatie waardoor vegetatie tot ontwikkeling kon komen. Het betreft oude maaiveldniveaus die door de mens kunnen zijn betreden. De potentieel bewoonbare niveaus zullen zich kenmerken door donkergekleurde vegetatiehorizonten.

Omdat het plangebied zich binnen de bebouwde kom bevindt, heeft er geen kartering plaatsgevonden ten behoeve van de bodemkaart. Over het bodemtype is dan ook geen informatie beschikbaar.

4.2 Archeologisch kader¹⁷

Het plangebied bevindt zich op de archeologische beleidskaart in het gebied met categorie 1B: de historische stadskern (Figuur 1.2). Het is een gebied met zeer hoge archeologische verwachting, waarvoor al meerdere archeologische vindplaatsen zijn aangetoond.¹⁸ Al in de 8^e eeuw n. Chr. ontstaat aan de Spaarne een nederzetting die later uitgroeit tot de stad Haarlem.¹⁹ De stadskern bevat vrijwel overal archeologische waarden uit de prehistorie, middeleeuwen en Nieuwe tijd.²⁰ Vondsten uit de late ijzertijd en Romeinse tijd zijn schaars.²¹ Vondsten bevinden zich doorgaans enkele tientallen centimeters onder het maaiveld en kunnen bestaan uit grondsporen, resten van hout- of steenbouw en allerlei mobilia in de vorm van diverse gebruiksvoorwerpen.

4.3 Historisch kader²²

Historisch kaartmateriaal kan inzicht geven in het landgebruik van het plangebied in de afgelopen ca. 500 jaar. Het plangebied bevindt zich in het gebied van de laat 14e/begin 15e-eeuwse stadsuitbreiding. Op één van de oudste kaarten van de stad van Jacob van Deventer uit ca. 1560 is dan ook te zien dat het al is bebouwd (Figuur 4.1). Eigenlijk blijft de situatie

⁹ Overgenomen uit Tol & Duivenvoorden 2023.

¹⁰ Berendsen 2011, 254.

¹¹ Gemeente Haarlem 2009, 60.

¹² Berendsen 2011, 256.

¹³ Gemeente Haarlem 2009, 54.

¹⁴ Rijks Geologische Dienst 1995.

¹⁵ Jacobs 1993a, 58.

¹⁶ De Jong 1993.

¹⁷ Overgenomen uit Tol & Duivenvoorden 2023.

¹⁸ Gemeente Haarlem 2009, 51-53.

¹⁹ Idem.

²⁰ Idem.

²¹ Gemeente Haarlem, 2009, 61.

²² Overgenomen uit Tol & Duivenvoorden 2023.

rond het plangebied vanaf 1560 tot op heden vrijwel ongewijzigd. Zo is op de kaarten van Jacob van Meurs en Romeyn de Hooghe te zien dat het stratenplan 100 jaar later nog vrijwel ongewijzigd is (Figuur 4.2).

Figuur 4.1. Uitsnede uit de kaart van Jacob van Deventer met het plangebied rood omcirkeld (bron: Provinciale Atlas, ca. 1560, Jacob van Deventer, Noord-Hollands Archief).

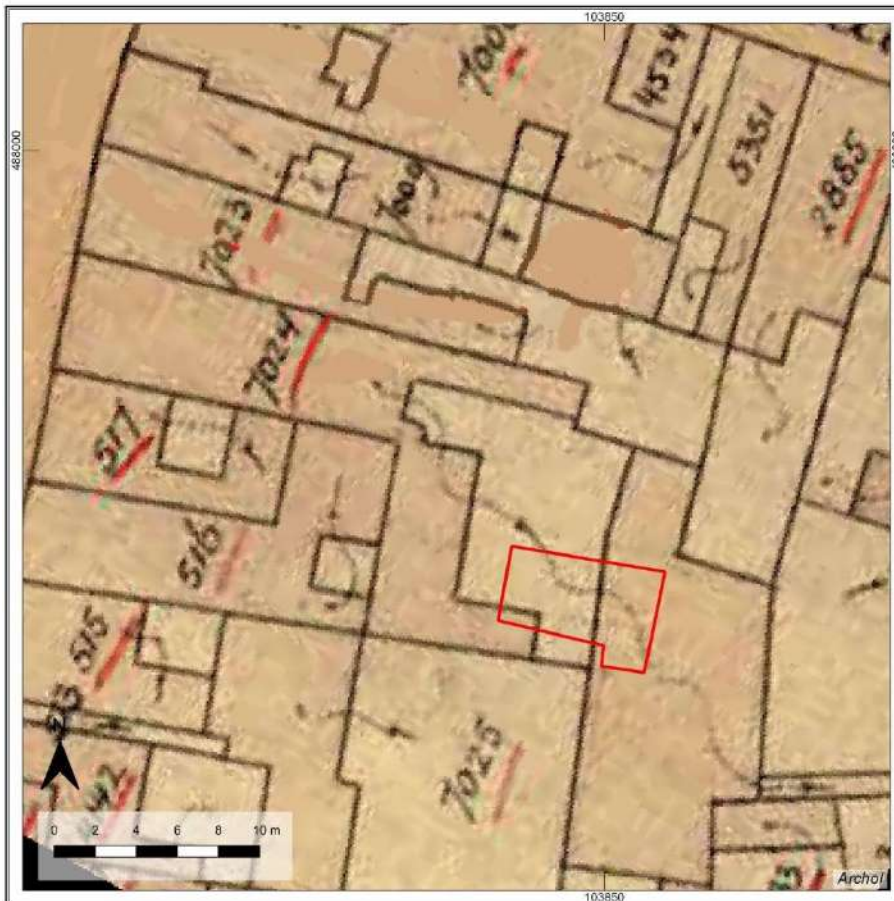

Figuur 4.2. Uitsnede uit de kaart van Jacob van Meurs met het plangebied rood omcirkeld (bron: Haarlem, 1660, Jacob van Meurs, VU Amsterdam).

In het begin van de 19^e eeuw worden de kaarten steeds nauwkeuriger en op de Kadastrale kaarten uit 1823 en 1898 is te zien dat er kleine wijzigingen zijn in de bebouwing (Figuur 4.3 en Figuur 4.4), maar het plangebied en omgeving als geheel er nog vrijwel ongewijzigd uitzien. Aan de hand van historisch kaartmateriaal is niet af te leiden wanneer het voormalige sekstheater Roxy op perceel 11322 (HLMo1 sectie D) is gebouwd. Historische kaarten na de kadastrale minuut van 1898 geven slechts een globale stadsuitbreiding weer in de vorm van bewoningsblokken. Individuele gebouwen worden niet tot nauwelijks weergegeven.

Figuur 4.3. Uitsnede kadastrale minuut uit 1811-1832 met plangebied (rood kader) (bron: Noord-Hollands Archief).

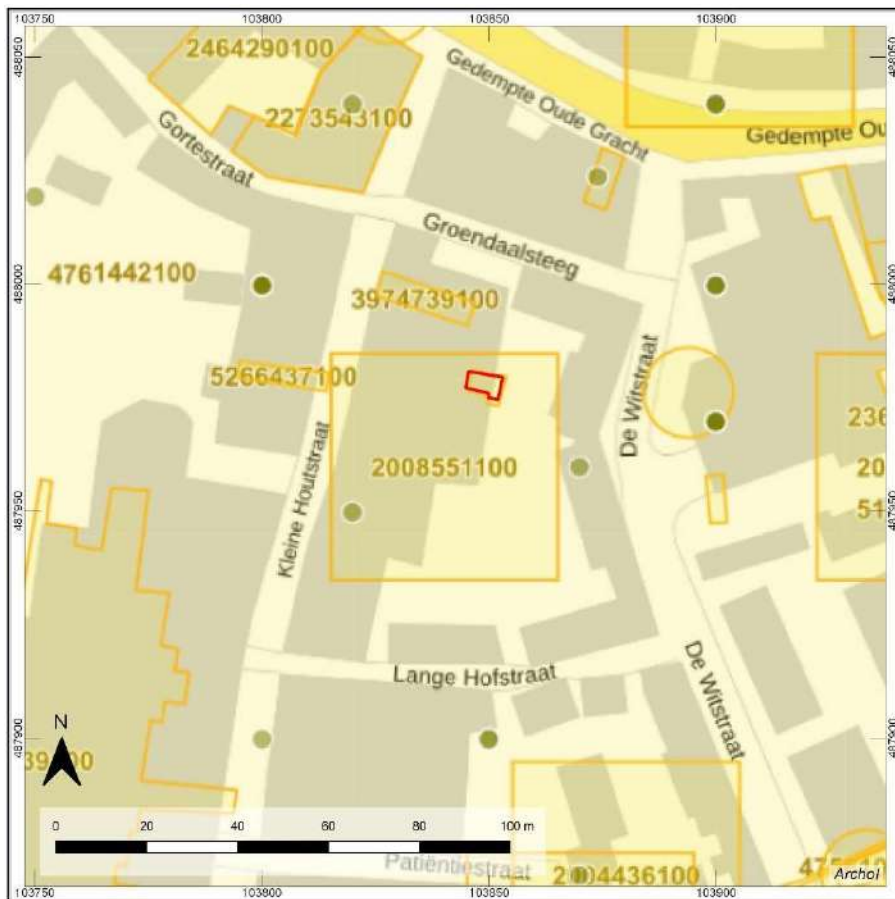
Figuur 4.4. Uitsnede kadastrale minuut D1 uit 1898 met plangebied (rood kader) ter hoogte van kadastraal nummer 7024 (bron: Noord-Hollands Archief).²³

4.4 Archeologische onderzoeken in omgeving en archeologische verwachting plangebied

Op basis van de gemeentelijke archeologische beleidskaart heeft het plangebied een zeer hoge verwachting gekregen op archeologische resten in het algemeen. Uitgaande van de archeologische (voor)onderzoeken in de omgeving van het plangebied en de voornoemde de ligging in de historische binnenstad (meer specifiek de laat 14^e/begin 15^e-eeuwse stadsuitbreiding) is deze verwachting te specificeren (Figuur 4.5): voor de periode van de late middeleeuwen tot en met de Nieuwe tijd geldt een zeer hoge verwachting. Voor de periode laat-neolithicum tot en met vroege middeleeuwen geldt daarentegen een lage verwachting. In de omgeving is immers maar een beperkt aantal vondsten uit de late prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen bekend. Het gebied was in dit tijdvak weliswaar uitermate geschikt voor bewoning; de bijbehorende archeologische resten zullen door de latere intensieve stedelijke bewoning echter zwaar zijn aangetast.

In principe kunnen voor de vroegste perioden alle soorten complextypen worden verwacht: zoals nederzettingen, grafvelden of complexen van economische aard. Deze manifesteren zich voornamelijk als grondsporen met zowel organische als anorganische mobilia van diverse aard. Sporen vanaf de late middeleeuwen zullen vooral te maken hebben met de pre-stedelijke en stedelijke nederzetting van het huidige Haarlem. Deze resten kunnen zich als grondsporen manifesteren, maar meer waarschijnlijk gaat het om resten van hout- en steenbouw. Ook dient rekening te worden gehouden met (funderings)restanten van het oude sekstheater Roxy die het sporenniveau mogelijk hebben verstoord. Daarnaast kunnen alle materiaalcategorieën van mobilia worden verwacht.

²³ NB het plangebied is iets verschoven ten opzichte van de kadastrale gegevens.

Figuur 4.5. ArchiS onderzoeksmeldingen (gele lijnen; bron: RCE) in de omgeving van het plangebied (rood kader).

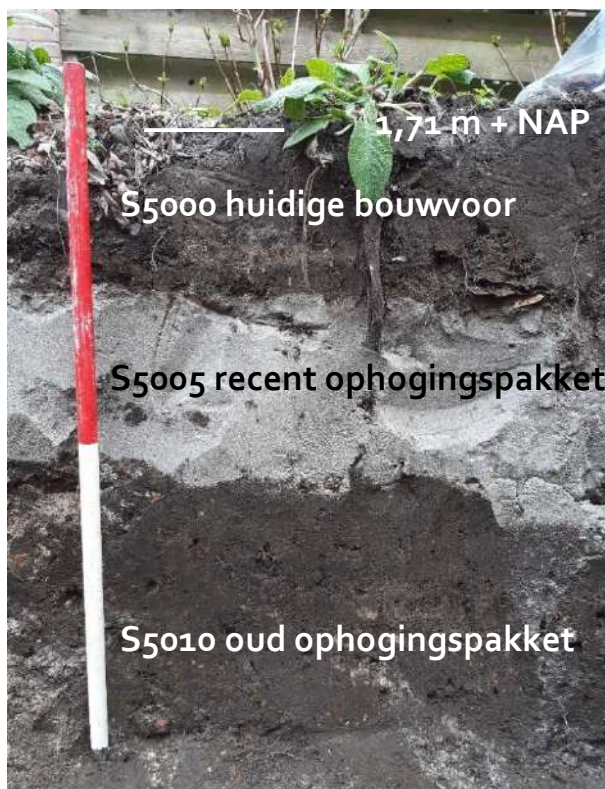
5 Resultaten

5.1 Landschap en bodemopbouw

Binnen het onderzoeksgebied heeft op twee locaties profieldocumentatie plaatsgevonden in een kolom van 1 m breedte (Bijlage III, voor ligging, zie Figuur 3.1). Het eerste profiel (101) is tegen de oostelijke putwand gezet (Figuur 5.1). Aan de basis van de bodemopbouw (vanaf ca. 0,56 m -Mv; 1,15 m +NAP) bevindt zich een minimaal 44 cm dik pakket donkergrijsbruin zwak siltig en geroerd zand met fragmenten van onder andere aardewerk, bouwpuin, houtskool en onverbrand bot (S5010). Gezien de geroerde aard en de archeologisch indicatoren is deze laag als een ophogingslaag of cultuurlaag uit de periode late middeleeuwen – Nieuwe tijd te bestempelen zoals te verwachten valt in de dergelijke stedelijk context. Het ophogingspakket of cultuurlaag wordt afgedekt door een lichtgrijs, zwak siltig zandpakket (S5005) met een abrupte overgang (op ca. 0,3 m -Mv; 1,41 m +NAP). Binnen het pakket is schelpen gruis met een mogelijk maritieme oorsprong waargenomen. Het betreft hier een recent ophogingspakket dat enkel is aangetroffen in de oostelijke profielwand. Mogelijk is het pakket aangebracht tijdens werkzaamheden onder het trottoir/steeg of tijdens de bouw van de achterliggende woningen aan de 'De Witstraat'. Aan te top van de bodem bevindt zich de oorspronkelijk bouwvoor (op maaiveld, ca. 1,71 m +NAP) die uit een donkerbruingrijs, zwak siltig zand bestaat.

Het tweede profiel is tegen de noordelijke putwand gezet (profiel 102) (Figuur 5.2). In tegenstelling tot profiel 101 is de bouwvoor hier reeds verwijderd tijdens de sloopwerkzaamheden in 2022. Ook het recente ophogingspakket (S5005) ontbreekt. Het gehele profiel bestaat hier uit hetzelfde, voornoemde donkergrijsbruine zwak siltige zandpakket (S5010): een ophogingslaag of cultuurlaag uit de periode late middeleeuwen – Nieuwe tijd. De top van dit pakket was hier wel aangetast door de recente sloopwerkzaamheden: de bovenste 30 cm (vanaf ca. 1,50 m +NAP) bleek verstoord en bevatte zeer veel (recent) bouwpuin. Op sommige locaties was dit puin zelfs bijna ondoordringbaar. Op 30 cm – MV oftewel ca. 1,20 m +NAP ging de verstoorde top geleidelijk over in de 'onverstoorde' ophogingslaag of cultuurlaag uit de late middeleeuwen – Nieuwe tijd (S5010).

Zowel profiel 101 als 102 zijn tot de maximale ontgravingsdiepte gezet: tot 1,00 m -M oftewel ca. 0,71 m +NAP bij profiel 101 en tot 0,70 m – Mv oftewel ca. 0,80 cm +NAP bij profiel 102.

Figuur 5.1. Bodemopbouw van profiel 101 in de oostelijk profielwand van werkput 1 (voor ligging, zie Figuur 3.1).

Figuur 5.2. Bodemopbouw van profiel 102 in de noordelijke wand van werkput 1 (voor ligging, Figuur 3.1).

5.2 Sporen en structuren

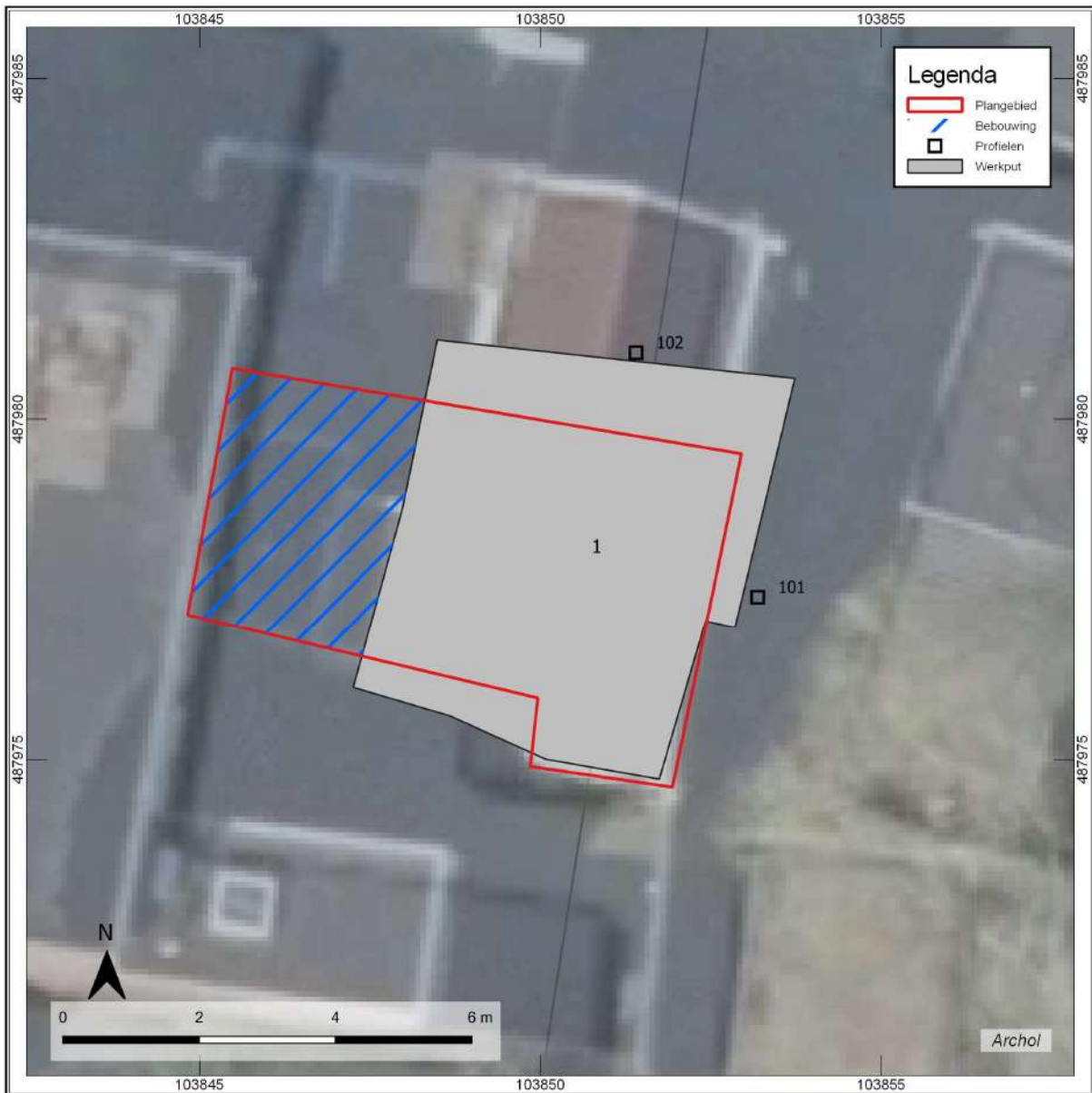
Inleiding

De relatief ondiepe (ca. 70 cm) bodemingrepen van de sanering reikten slecht tot in het oude ophogingspakket (S5010) onder de bouwvoor (S5000). Op dit niveau waren sowieso geen resten uit de periode laat-neolithicum tot en met de vroege middeleeuwen te verwachten. Wel gold voor dit niveau nog de zeer hoge verwachting voor de periode late middeleeuwen en (op deze relatief geringe diepte) met name de Nieuwe tijd.

Resultaten

Geheel tegen deze verwachting in zijn binnen het onderzoeksgebied echter geen aanwijzingen gevonden voor archeologische resten die samenhangen met deze of oudere perioden. Enige uitzondering is een concentratie vondsten (vooral scherven) in het zuidwesten van werkput 1. De concentratie was rond met een diameter van ca. 70 cm en was ca. 15-20 cm dik binnen het ophogingspakket (S5010). De concentratie was niet te relateren aan een spoorcontext. Verspreid over de rest van het ophogingspakket zijn weliswaar ook vondsten aangetroffen; echter in kleinere hoeveelheid zonder enige vorm van concentratie.

Wat wel is aangetroffen conform de verwachtingen vooraf zijn sporen van het voormalige sekstheater Roxy. De aangetroffen sporen bestaan uit recente muur/funderingsresten van dit gebouw.

Figuur 5.3 Sporenkaart van werkput 1 (onderzoekgebied) binnen het plangebied (rood kader).

Figuur 5.4 Concentratie scherfmateriaal (S2) in het zuidwesten van werkput 1 (gezien vanuit oosten, voor ligging, zie Figuur 3.1).

Sekstheater Roxy

Het gebouw van het voormalige sekstheater Roxy heeft gedurende zijn bestaan dienstgedaan onder verschillende functies. In 1916 werd het pand op het leegstaande perceel achter de Kleine Houtstraat 77 en 79 gebouwd. In oorsprong was het bedoeld als theater. Enkele decennia later onderging het pand meerdere verbouwingen en nam de lokale fanfare intrek in het vernieuwde pand. Uiteindelijk werd de oorspronkelijk functie van het gebouw weer in gebruik genomen door dienst te doen als bioscoop genaamd Filmtheater Roxy. Ten slotte is het gebouw in de laatste bestaansjaren in gebruik geweest als (en zoals het onder de bevolking nog steeds bekend staat) sekstheater Roxy.²⁴ In 2022 is het pand gesloopt.

In de zuidoosthoek van het onderzoeksgebied staat één lange muur van het voormalige (seks)theater nog overeind. Deze muur heeft de sloop in 2022 overleefd, omdat deze nog dienstdoet als tuinpoort van de Kleine Houtstraat 79 zwart (Figuur 5.5). Tegen deze muur zijn binnen het onderzoeksgebied ook de funderingsresten van een voormalige wc van het (seks)theater bewaard met een omvang van ca. 1,4 x 1,2 m: een binnenruimte (S1) met muren rondom (S3).

Aangezien de resten van het Roxy-theater recent zijn en dus geen bijdrage kunnen leveren aan de beoogde kennisvorming over de oude bewoningsgeschiedenis van het plangebied, is afgezien van nadere documentatie van het muurwerk.

²⁴ Eigen onderzoek door de opdrachtgever dhr. H. Haak.

Figuur 5.5. Een muur restant van het oude seksstheater Roxy dat tegenwoordig dienstdoet als tuinpoort (gezien vanuit het noordoosten). Op de voorgrond de funderingsresten van de voormalige wc.

5.3 Vondsten

5.3.1 Inleiding

Tijdens het archeologisch onderzoek van Haarlem Kleine Houtstraat 77 zijn 366 fragmenten aardewerk, 13 fragmenten bouwkeramiek en 32 fragmenten glas gevonden uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd. Bijlage IV toont de determinaties van alle vondsten.

Slechts een kleine groep vondsten dateert uit de middeleeuwen ($n=44$, 11%). Het merendeel van het materiaal dateert uit de Nieuwe tijd ($n=370$, 89%), waarbij de nadruk ligt op de 17^e tot en met 19^e eeuw. Ongeveer een kwart is afkomstig van de vondstenconcentratie S2 ($n=94$, 23%). Het meeste vondstmateriaal is afkomstig uit ophogingspakket of cultuurlaag S5010. Daarnaast zijn twee bakstenen verzameld van de muren van het theater dat in begin 20e eeuw is gebouwd (zie paragraaf 5.2).

De conservering van het aardewerk is goed. De scherven aardewerk hebben een gezamenlijk gewicht van 27.710 g, wat neerkomt op gemiddeld 76 g per scherf. Aardewerk uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd heeft doorgaans een gemiddeld gewicht van ca. 30 à 40 g per scherf.²⁵ Dit betekent dat de conserveringstoestand van het materiaal ruim boven het gemiddelde ligt. Tien voorwerpen zijn archeologisch compleet.

Als onderdeel van de uitwerking van het onderzoek zijde keramiek en het glas geanalyseerd met als voornaamste doel het dateren van de aangetroffen lagen en sporen en het beantwoorden van onderstaande onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen:²⁶

5. *Wat is de aard, omvang en ouderdom van de archeologische resten die tijdens de begeleiding zijn aangetroffen?*
8. *Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?*
9. *Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?*

5.3.2 Methode

De scherven aardewerk en glas zijn op verschillende manieren gekwantificeerd. In de eerste plaats zijn alle scherven geteld (n). Vervolgens is het minimum aantal exemplaren (MAE) bepaald op basis van alle fragmenten, waarbij niet passende fragmenten per spoor als één exemplaar zijn geteld, wanneer het aannemelijk is dat ze van één pot deel uitgemaakt hebben. Een afgeleide daarvan is het minimum aantal exemplaren louter gebaseerd op randfragmenten (MAERand). Bij het bepalen van het MAE, per spoor of per ingevoerde record, worden sterke vertekeningen door de mate van compleetheid en breuk enigszins rechtgetrokken (meerdere scherven van één pot zijn immers tot één exemplaar gerekend). Dit is een voordeel ten opzichte van het tellen van het aantal scherven, maar een deel van de scherven van hetzelfde baksel uit verschillende sporen zal ongetwijfeld aan elkaar hebben gepast, waardoor het MAE feitelijk nog een stuk lager ligt. Bij grotere assemblages is het bepalen van het MAE echter een ondoenlijk karwei en ook lastig reproduceerbaar. Wanneer we alleen uitgaan van (passende) randfragmenten om het MAE te bepalen, onderschatten we echter het aantal potten en missen we dat deel van de aardewerksoorten waarvan geen randen aanwezig zijn. Aangezien bovenstaande methoden voor het bepalen van het MAE in grote mate afhankelijk zijn van de subjectiviteit van de onderzoeker, zijn ook de bewaard gebleven percentages van de randen gemeten, de zogeheten Estimated Vessel Equivalents (EVE's). Deze methode is objectiever. Het vaststellen van aardewerkverhoudingen door middel van EVE's wordt niet beïnvloed door de compleetheid of mate van breuk. Het is daarom een meer betrouwbare wijze van kwantificering. Door van randen of bodems het percentage te meten, wordt aangegeven hoeveel procent van het oorspronkelijke voorwerp bewaard is gebleven. Per bakselgroep of type wordt van elke scherf bepaald voor hoeveel procent ze van de oorspronkelijke hele pot deel uitmaakte. De gevonden percentages worden bij elkaar opgeteld en vergeleken met het totaal aan EVE's van al het aardewerk, waardoor de verhoudingen duidelijk worden.²⁷ Het voordeel van deze methode is dat grote vondstcomplexen gestandaardiseerd geïnventariseerd en onderling vergeleken kunnen worden. Het enige nadeel is dat bakselgroepen met een laag aantal scherven soms niet of ondervertegenwoordigd zijn. Het gebruik van EVE's (doorgaans op basis van randen) is dan ook niet zinvol bij kleine vondstcomplexen met onvoldoende meetbare randfragmenten. In vondstcomplexen, waarbij de MAE-bepaling een lage foutmarge heeft, zoals bij beerputten met veel compleet materiaal, blijken de resultaten van de MAE en EVE overeenkomstig. Bij het huidige onderzoek zijn alleen de randpercentages opgeteld. Daarbij heeft een complete rand de waarde 1. Tenslotte is al het aardewerk gewogen. Bij gewicht is het nadeel dat dit afhankelijk is van het soort aardewerk en zal het bij vergelijking met andere eenheden voor een vertekend beeld zorgen. Zware aardewerksoorten zijn oververtegenwoordigd. Het beeld varieert echter niet per populatie, waardoor het wel goed bruikbaar is voor vergelijkend onderzoek tussen complexen onderling. Alle bouwkeramiek is geteld en gewogen.

Tijdens de determinatie is zoveel mogelijk verwezen naar de classificatie van aardewerk in het zogenaamde 'Deventer-systeem'.²⁸ Dit is een classificatiesysteem voor aardewerk en glas, waarmee scherven worden gedetermineerd op bakselsoort en, indien mogelijk, op vorm en type. Ieder type heeft in het systeem een eigen typenummer. Deze wijze van determinatie maakt het mogelijk complexen snel en eenvoudig te beschrijven en vooral met elkaar te vergelijken. Hierdoor komen bijvoorbeeld regionale verschillen naar voren.

²⁵ Jaspers 2015, 76.

²⁶ Tol & Duivenvoorden 2023.

²⁷ Zie onder anderen Orton, Tyers & Vince 1993, 166-181.

²⁸ Clevis & Kottman 1989.

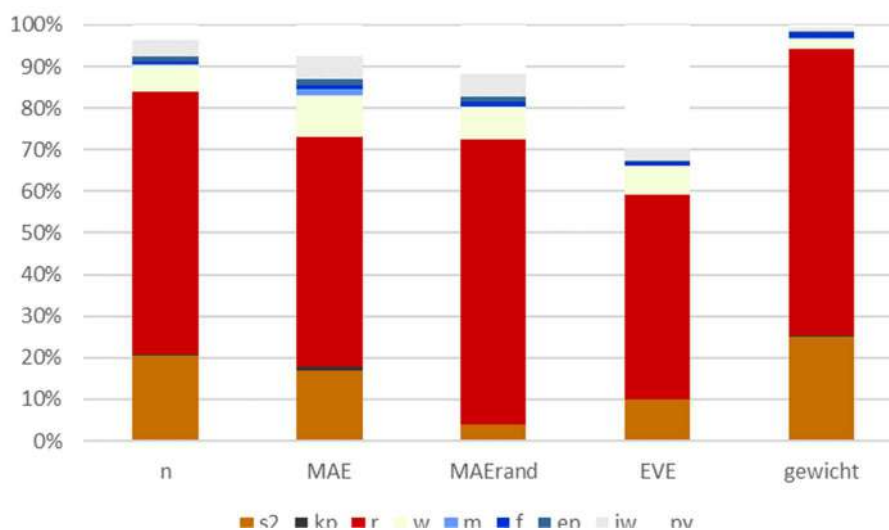
Hieronder zal een beknopt overzicht worden gegeven van de verschillende bakselsoorten van de opgraving. Gesloten vondstcomplexen, zoals waterputten en beerputten met veel materiaal ontbreken en worden hier dan ook niet apart beschreven. Vondstenconcentratie S2 is door ophogingspakket of cultuurlaag S5010 gegraven en bevat voor een groot deel hetzelfde aardewerk dat is verspit. Een representatieve selectie van (archeologisch) complete voorwerpen en bijzondere fragmenten is opgenomen in de catalogus (Bijlage V). Ten slotte worden in de conclusie de onderzoeksvragen beantwoord.

5.3.3 Aardewerk

Het aardewerkcomplex van Kleine Houtstraat 77 kan worden onderverdeeld in 9 bakselgroepen uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd (Tabel 5.1, Figuur 5.6), die beknopt worden gepresenteerd in deze paragraaf. Per aardewerksoort wordt een beschrijving gegeven van het baksel, het vormenrepertoire en de relevante daterende kenmerken. Vervolgens worden de bijzonderheden van het huidige onderzoek besproken. Slechts een klein deel van de scherven heeft een mogelijke begindatering in de late middeleeuwen, waaronder voornamelijk roodbakkerd aardewerk met spaarzaam of alleen inwendig loodglazuur met daarnaast een fragment kogelpotaardewerk en een scherf steengoed met engobe en zoutglazuur uit het Rijnland. De ruime meerderheid van het aardewerk dateert uit de Nieuwe tijd (n=370, 89%), waarbij de nadruk ligt op de 17^e tot en met 19^e eeuw, waaronder steengoed, roodbakkerd aardewerk, witbakkende aardewerk, majolica, faïence, Europees porselein, industrieel wit aardewerk en kleipijpen.

Baksel	DS-bakselcode	n	MAE	MAErاند	EVE	Gewicht (g)
steengoed met oppervlaktebehandeling	s2	75	22	3	2,05	6964
kogelpotaardewerk	kp	1	1	0	0,00	35
roodbakkerd aardewerk	r	231	72	52	10,25	19101
witbakkende aardewerk	w	23	13	6	1,45	687
majolica	m	2	2	0	0,00	49
faïence	f	2	1	1	0,20	404
Europees porselein	ep	4	2	1	0,05	16
industrieel wit aardewerk	iw	15	7	4	0,65	299
pijpaarde	py	13	10	9	6,15	155
totaal		366	130	76	20,80	27710

Tabel 5.1 Totaaloverzicht van het aardewerk met onderscheid naar baksel. MAE staat voor minimum aantal exemplaren; EVE voor Estimated Vessel Equivalents.

Figuur 5.6 Verhouding van het aardewerk per bakselgroep op basis van het aantal scherven, MAE, MAErاند, EVE en gewicht. MAE staat voor minimum aantal exemplaren; EVE voor Estimated Vessel Equivalents.

Steengoed (s2)

Het eerste steengoed dateert vanaf ca. 1300. Aanvankelijk werd dit zowel in Zuid-Limburg als het Rijnland vervaardigd, maar vanaf het midden van de 14^e eeuw waren het voornamelijk Duitse productiecentra die steengoed produceerden en exporteerden, zoals Langerwehe en Siegburg. Andere bekende productiecentra uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd zijn onder andere Aken, Keulen, Raeren, Frechen en het Westerwald.²⁹ De meest voorkomende vorm onder het steengoed zonder oppervlaktebehandeling uit Siegburg (s1) is de kan, waarbij de grote kannen hebben gediend als schenk- en voorraadkan. De kleinere typen hebben een drinkfunctie. Daarnaast komen drinkschaaltjes en trechterbekers voor. Ook onder het steengoed met oppervlaktebehandeling (s2) is de kan de meest voorkomende vorm. In de 16^e en 17^e eeuw wordt veel drinkgerei voorzien van fraaie reliëf decoraties. Aan het einde van de 16e eeuw verhuisden pottenbakkers uit Raeren naar het Westerwald, waar overwegend producten met een grijs oppervlak met zoutglazuur werden geproduceerd met toepassing van kobaltblauwe accenten. Eerst waren de producten, net zoals in Raeren, versierd met fraai gedecoreerde reliëfdecor, waarover meestal kobaltblauwe en soms paarse decoratie. Vanaf het einde van de 17^e eeuw wordt de decoratie minder uitbundig. Vanaf deze periode werd steengoed vooral toegepast voor grote kannen, flessen en potten en diende het met name voor opslag en als verpakkingsmateriaal. Het meeste steengoed is dan afkomstig uit het Westerwald en in mindere mate Langerwehe en Frechen.

Bij het huidige onderzoek is geen ongeglazuurd steengoed uit Siegburg (s1) gevonden. De enige scherf steengoed met engobe en zoutglazuur (s2) die mogelijk dateert uit de late middeleeuwen betreft een wandfragment van een kan uit het Rijnland (Langerwehe, Aken of Raeren) uit de 15e of 16e eeuw. Het overige steengoed met oppervlaktebehandeling dateert uit de Nieuwe tijd. Hieronder bevindt zich één fragment van een kan uit Frechen met een ronde medaillon applique met portretbuste (Figuur 5.7, v.0008.1-16). Deze reliëfdecoratie komt voor rond het midden van de 16e eeuw.³⁰ Ander versierd steengoed uit deze periode ontbreekt. Wel is versierd steengoed aanwezig uit de 18e of de eerste helft van de 19^e eeuw. Dit betreft twee tonvormige voorraadpotten uit het Westerwald, waarvan de eerste is voorzien van blauwe kobalt beschildering en de tweede van snijwerk met kobalt beschildering van een vogel met floraal motief (s2-pot-7, cat. 11, v.0009.5-15). Naast deze twee potten uit het Westerwald is sprake van fragmenten van een bolle kan of fles uit de tweede helft van de 17e of 18e eeuw en minimaal 13 (vrijwel) cilindrische (mineraalwater)flessen uit de tweede helft van de 18e of 19e eeuw. Op drie flessen zijn fragmenten van rondmerken zichtbaar, waarvan één uit Geilnau met in het centrum een kruis van dubbele lijnen met in de onderste twee kwadranten de letters B en M (Böhm Marchand), die dateert uit de periode 1809-1832.³¹ Het andere rondmerk met 'SEL(TERS) HERZOG(HUM NASSAU)', dateert uit de periode 1836-1866.³² Het derde merk is te fragmentarisch en onleesbaar. Naast de potten en flessen uit het Westerwald is sprake van fragmenten een grote bolle kan uit Frechen met schouder overgaand in hoge hals met geribbelde kraagrand en standvlak (s2-kan-32, cat. 1, v.0010.4-34) uit de 18^e of 19^e eeuw. Ook zijn fragmenten gevonden van een steengoed pot uit Duingen uit de late 18e of het begin van de 19^e eeuw (s2-pot-nieuw, cat. 2, v.0008.1-5).³³ Dit steengoed werd tussen ca. 1600 en 1850 in Nederland verhandeld. Het kende geen grootschalige verspreiding, zoals het steengoed uit Rijnland en het Westerwald, maar wordt met name in Groningen en Friesland gevonden. Het steengoed uit Duingen kan gemaakt zijn van grijs-blauw bakkende klei of crème-geel bakkende klei, of soms een combinatie van deze twee. In de oxiderende fase van het bakken veranderde het oppervlak van de klei soms van geel via oranje naar licht-of donkerbruin. Ook is vaak een laagje ijzerengobe op de voorwerpen aangebracht voor het bakken met een dun laagje zoutglazuur, dat een kenmerkende matte glans geeft.³⁴

²⁹ Bartels 1999, 48-85.

³⁰ Unger 2007, 63.

³¹ <http://www.mineralwasserkruege.homepage.t-online.de/> (Geilnau 3; geraadpleegd 17-5-2023).

³² Wieland 1980, 291.

³³ Van Gangelen & Van der Meulen 2020, 27-28.

³⁴ Van Gangelen & van der Meulen 2020, 9.

Figuur 5.7 Fragment v. 0008.1-16 van een steengoed kan uit Frechen, ca. 1550 (schaal 1:1).

Kogelpotaardewerk (kp)

Kogelpotaardewerk komt in de middeleeuwen in een groot deel van Nederland algemeen voor. Het is lokaal of regionaal vervaardigd, met verschillende baksels. Kogelpotaardewerk is in West-Nederland vervaardigd vanaf het begin van de 8e eeuw en blijft in gebruik tot in de 13^e en 14^e eeuw.³⁵ Landelijk bestaat echter een grote variatie in het voorkomen van deze aardewerksoort. Zo lijkt kogelpotaardewerk in Vlaanderen en ook in Zeeland en Brabant rond het midden van de 12^e eeuw te verdwijnen, terwijl het in Noord-Nederland tot rond het midden van de 14^e eeuw in productie blijft. Aanvankelijk zijn vroegmiddeleeuwse kogelpotten met steengruis gemagerd. Na ca. 900 neemt grove magering sterk in belang af. Daarnaast kwam in de 9^e eeuw in het West- en Noord-Nederlandse kustgebied schelpgruis als magering voor. Ook deze vorm van magering verdwijnt in Nederland rond 900. Toen vond, met name in West-Nederland, een overgang plaats naar het gebruik van zand als meest voorkomende vorm van magering, in verschillende korrelgroottes.³⁶

Bij het onderzoek van de Kleine Houtstraat is één wandfragment gevonden van kogelpotaardewerk met een grove zandmagering met kern donkergrijze kern en beigegrijs, die alleen algemeen gedateerd kan worden tussen 900 en 1350.

Roodbakkend aardewerk (r)

Roodbakkend aardewerk is evenals grijsbakkend aardewerk vanaf de tweede helft van de 13e en 14e eeuw vervaardigd in de meeste steden, waaronder Haarlem.³⁷ Waar eerst met name sprake is van bakpannen, dovers, grapen, kannen, kommen, pispotten, potten, vetvangers en vuurstolpen, neemt het aantal vormen en de diversiteit onder de vormen in de loop van de 15e eeuw enorm toe. Ook vindt ontwikkeling plaats van spaarzaam geglazuurd naar volledig inwendig geglazuurd

³⁵ Verhoeven 1998.

³⁶ Verhoeven 1998, 28-37.

³⁷ Bartels 1999, 93-94, 105.

roodbakkend aardewerk in de eerste helft van de 15^e eeuw. Pas aan het eind van de 16^e eeuw zijn de meeste vormen geheel geglazuurd.³⁸ In de loop van de 17^e eeuw vindt een verschuiving plaats van lokale naar regionale productie van rood- maar ook witbakkend aardewerk. Zo veroveren de producten van Bergen op Zoom, Oosterhout, Gouda, Friesland en het Nederrijns gebied in toenemende mate de markt.

Roodbakkend aardewerk vormt met 231 fragmenten veruit de grootste bakselgroep bij het onderzoek van de Kleine Houtstraat (63%). Slechts 39 fragmenten van bakpannen, grapen en een pispot, dateren mogelijk uit de 14^e tot 16^e eeuw. Het merendeel van het roodbakkend aardewerk dateert uit de 17^e tot en met de 19^e eeuw. Hieronder bevinden zich fragmenten van twee bakpannen (r-bak-6, cat. 12, v.0009.5-9), vijf bloempotten, zeven borden (r-bor-3, cat. 3, v.0008.1-2 en r-bor-12, cat. 4, v.0006.1-7 en cat. 5, v.0010.4-6), acht deksels, acht grapen, vier kachelpannen, een komfoor, vier kommen (r-kom-1, cat. 6, v.0010.4-31), vier koppen, een olielamp, twee pispotten, drie potten (r-pot-2, cat. 7, v.0008.1-3), drie testen en een vergiet (r-ver-1, cat. 8, v.0010.4-29) (Figuur 5.8). Van enkele van deze voorwerpen kan de herkomst worden bepaald. Zo is één van de bakpannen voorzien van een fragment van een rondmerk uit Bergen op Zoom, dat is toegepast tussen 1798 en ca. 1890.³⁹ Drie grapen hebben de kenmerkende verdikte rand met hoekige ribbel op de randaanzet, die vanaf 1600 tot ver in de 19e eeuw is toegepast in Bergen op Zoom.⁴⁰ Meerdere voorwerpen zijn waarschijnlijk afkomstig uit Friesland, waaronder de kommen met brede kraagrand (r-kom-1) en het vergiet (r-ver-1) met de kenmerkende puntige horizontale nokoren. Deze puntoren ontstaan in de loop van de 18^e eeuw, maar zijn pas vanaf het eind van de 18^e of het begin van de 19^e eeuw algemeen toegepast.⁴¹ De kommen zijn versierd met een gemarmerde binnenzijde van slib in doorlooptechniek en een dubbele rij haaltjes/s-jes/onderbroken meanders aan de buitenzijde. Ook twee koppen zijn versierd met een sliblaag aan de binnenzijde en s-jes op de wand. Het grote bord met afgeronde kraagrand (r-bor-3) en drie potten met brede kraagrand zijn vermoedelijk eveneens afkomstig uit Friesland gezien het steenrode baksel met zwart puntjes, al is dit niet geheel uniek voor Friesland.⁴² Een diep bord met licht rozerood baksel is mogelijk afkomstig uit de omgeving van Frankfurt (r-bor-12, cat. 4, v.0010.4-6). Aan het einde van de 18^e eeuw zijn dergelijke borden echter geïmiteerd in Nederlandse productiecentra (o.a. Bergen op Zoom en Gouda.⁴³ Figuur 5.8 toont de archeologisch complete voorwerpen van roodbakkend aardewerk

³⁸ Bartels 1999, 107.

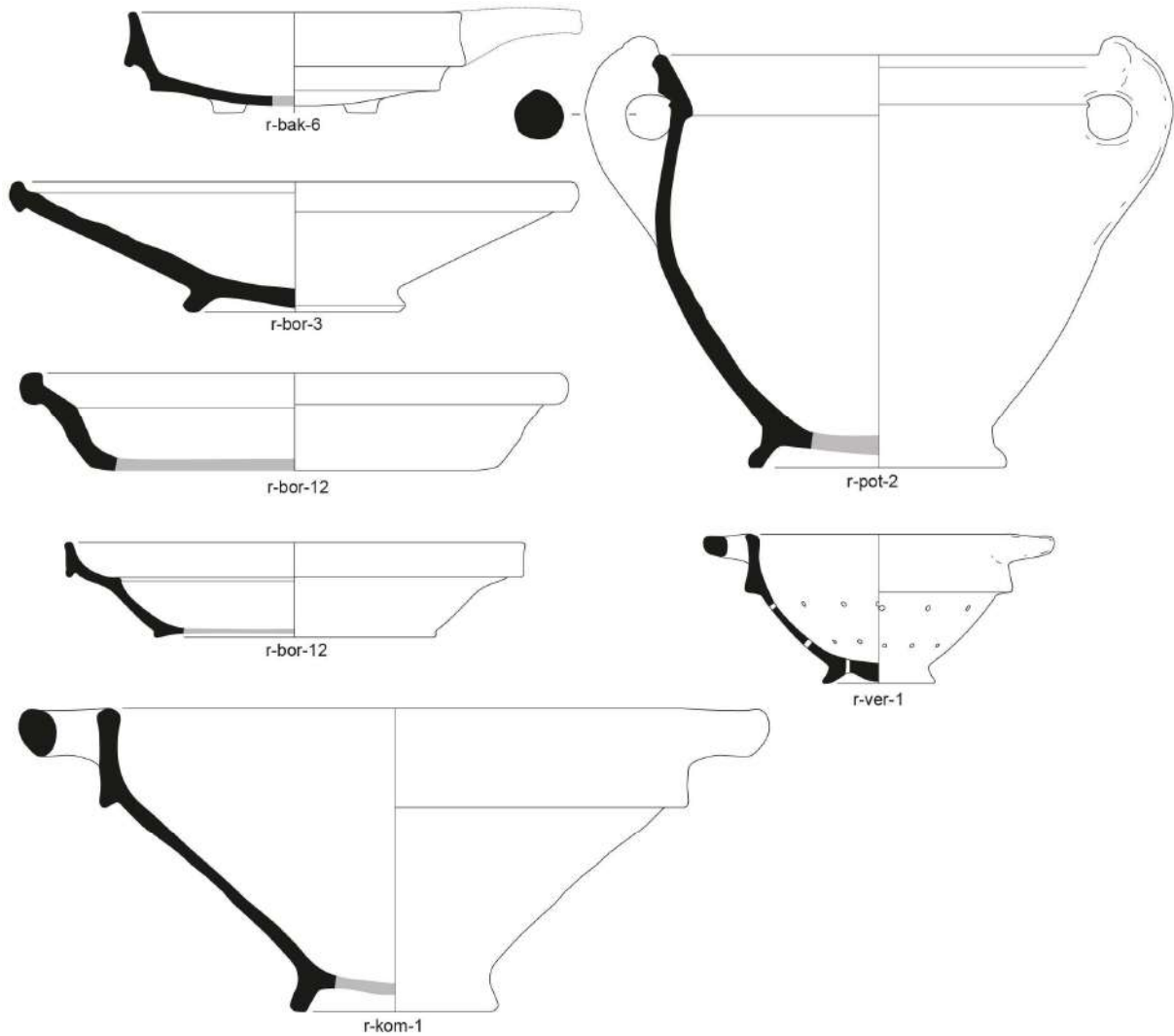
³⁹ Groeneweg 1992, 105-109.

⁴⁰ Groeneweg 1992, 157.

⁴¹ Van der Meulen & Smeele 2005, 249, 272.

⁴² Van der Meulen & Smeele 2005, 248.

⁴³ Groeneweg 1992, 231-240; Van der Meulen & Smeele 2012, 229 (afb. 24.14), 231).

Figuur 5.8 Archeologisch complete voorwerpen van roodbakkerd aardewerk (schaal 1:4).

Witbakkend aardewerk (w)

In de periode tot 1400 is witbakkend aardewerk gemaakt in verschillende steengoedcentra in het Rijnland en in de bekende productiecentra in het Maasland, zoals Andenne en Namen. Na 1400 neemt de import van dit aardewerk uit het Rijn- en Maasgebied toe. Dan start ook op beperkte schaal de productie van witbakkend aardewerk in Nederland, in dezelfde pottenbakkerijen als waar ook het roodbakkerd aardewerk werd vervaardigd. Vanaf het midden van de 16^e eeuw neemt deze lokale productie toe. In de 17^e eeuw wordt het nog geproduceerd door lokale pottenbakkers. In de 18^e en 19^e eeuw zijn het vooral Gouda en Friesland die witbakkend aardewerk produceren. Doordat er veel onderling werd geïmiteerd is het vaak problematisch de herkomst vast te stellen⁴⁴. Veel vormen die zijn geproduceerd in roodbakkerd aardewerk, zijn ook terug te vinden van witbakkend aardewerk.

Onder het witbakkende aardewerk van de opgraving, bevinden zich fragmenten van een deksel, een kan, twee kachelpannen, een kop, een miniatuur steelkom (cat. 9, v.0010.4-1) en een test. De kachelpannen betreft zogenoemde Frankfurter waar. Deze kachelpannen hebben een afgeronde rand met dekselgeul en schenkclip en zijn aan de buitenzijde voorzien van een enkele of dubbele bruine streep onder de rand. Ze komen zowel voor in een rood als wit baksel. Het onderscheid tussen Duitse (Midden-Rijngebied) en Nederlandse Frankfurter waar is nauwelijks te maken. De modellen werden volop geïmiteerd.⁴⁵ Het komt in Nederland voor tussen ca. 1760 en 1900.⁴⁶

⁴⁴ Bartels 1999, 147.

⁴⁵ Bartels 1999, 166-167.

⁴⁶ Bartels 1999, 166-167.

Majolica (m)

Majolica komt in de middeleeuwen al voor rond het Middellandse Zeegebied. Kort na 1500 vestigden een aantal ambachtslieden van keramiek en glas zich in de Lage Landen, onder andere in Vlaanderen, en verschijnt het ook op de Nederlandse markt.⁴⁷ Majolica kenmerkt zich door een dekkende laag wit tinglazuur waarop aan de zichtbare zijde monochrome of polychrome decoratie is aangebracht. De achterzijde is bedekt met transparant loodglazuur. Op de borden zijn vaak afdrukken van proenen zichtbaar, die werden gebruikt om de borden in de oven te stapelen. In de 16^e eeuw was majolica nog een luxeproduct. Aan het eind van de 16^e eeuw raakt het breder verspreid en met de komst van de faience in het tweede kwart van de 17^e eeuw verliest het zijn luxe uitstraling.⁴⁸ Het wordt vanaf dan ook steeds grover uitgevoerd. Terwijl de productie van majolica in de loop van de 17^e eeuw in de meeste (Hollandse) steden verdween, bleef de productie van majolica zich in Friesland ontwikkelen. In Haarlem is majolica geproduceerd tussen ca. 1570 en 1670.⁴⁹ Bij de opgraving zijn slechts twee fragmenten majolica gevonden, afkomstig van borden. Dit betreft een fragment met polychrome ornamentale beschildering (blauw, groen, oranje, geel) uit de tweede helft van de 16^e eeuw (Figuur 5.9, v.0010.4-32) en een fragment van blauw beschilderde majolica uit de 17^e eeuw.

Figuur 5.9 Fragment majolica v. 0010.4-32 (schaal 1:1).

Faience (f)

Majolica is aan de bovenzijde bedekt met wit tinglazuur en aan de onderzijde met het goedkopere loodglazuur. Faience is aan beide zijden voorzien van tinglazuur. Een ander verschil met majolica is het ontbreken van proen-afdrukken, aangezien de voorwerpen in kokers werden gebakken. Hiertoe werden in de gaten van de kokers losse pennen gestoken. Een bord rustte zo op drie pennen die aan de onderzijde langs de rand van de borden drie littekens achterlieten. Faience is de technologische opvolger van majolica en komt voor vanaf het einde van de 16^e eeuw. De eerste faience is geïmporteerd uit onder andere Italië en Frankrijk en is van goede kwaliteit. Vanaf het tweede kwart van de 17^e eeuw werd faience echter ook

⁴⁷ Bartels 1999, 201.

⁴⁸ Jaspers 2010, 127-128.

⁴⁹ Bartels 1999, 214-215; Korf 1968.

in de Lage Landen geproduceerd. Dan kwam het een lange tijd naast majolica voor en maakte een explosieve groei door na 1650, wanneer faience de overhand kreeg.⁵⁰ Het werd in verschillende plaatsen in West-Nederland (waaronder Haarlem), maar ook in Friesland en België geproduceerd. Later concentreerde de productie zich voornamelijk in Delft.⁵¹ Rond 1800 valt de productie van faience sterk terug door de opkomst van het industrieel wit aardewerk.

Bij de opgraving zijn slechts twee fragmenten faience gevonden van een archeologisch complete afgeronde kom met kraagrand en standing (f-kom-2, cat. 10, v.0008.1-2) uit de tweede helft van de 17^e of 18^e eeuw.

Europees porselein (ep)

Europees porselein was in de periode van 1725 tot 1850 zeer kostbaar door het ingewikkelde productieproces. In eerste instantie is het vooral vervaardigd in Duitsland, maar ook in andere plaatsen in Europa verschijnen porseleinfabrieken. De eerste productie vond in 1710 plaats in Meißen.⁵² In Nederland werd in 1762 voor het eerst porselein geproduceerd in Weesp. Het vormenspectrum beperkt zich in eerste instantie voornamelijk tot koppen en schotels, een enkel bord, beeldjes en eierdoppen.⁵³ Pas in de eerste helft van de 19^e eeuw wordt het Europees porselein voor brede lagen van de bevolking betaalbaar.⁵⁴ In het laatste kwart van de 19^e eeuw is een toename in het aantal vormen te zien en wordt het algemeen.⁵⁵ Het Europees porselein van Kleine Houtstraat 77 betreft vier fragmenten van een kop en een onderzetschotelletje. Deze laatste is polychroom beschilderd (rood, groen, bruin) met fijne bloemetjes. Beide voorwerpen dateren waarschijnlijk uit de 19^e eeuw.

Industrieel wit aardewerk (iw)

Industrieel wit aardewerk is zoals de naam aangeeft op industriële wijze gemaakt en heeft een wit baksel met transparant loodglazuur. De klei is tijdens het vervaardigen in mallen geperst en/ of gegoten. De productie van het zogenoemde 'creamware' start in Engeland vanaf 1759 in de Wedgwood fabriek. Rond 1763 wordt het in Nederland geïntroduceerd.⁵⁶ Tussen 1760 en 1820 wordt het aardewerk steeds witter van kleur. Na 1800 is het merendeel gemaakt van het zeer witte baksel.⁵⁷ Vanaf het begin van de 19^e eeuw wordt ook in Frankrijk, Luxemburg en België industrieel aardewerk vervaardigd. In Nederland komt de productie van dit aardewerk tot grote bloei vanaf de oprichting van een fabriek in Maastricht door Petrus Regout in 1836.⁵⁸

Op de opgraving zijn 15 fragmenten gevonden van industrieel wit aardewerk. Eén fragment van een kop met blauwe waas en blauwe beschildering betreft zogenoemde 'pearlware' uit Engeland uit de periode rond 1800. De overige scherven met een wit baksel dateren uit de 19e eeuw, waaronder fragmenten van twee borden (iw-bor-4, cat. 13, v.0009.5-26), twee koppen, een kom en een kan of theepot. De koppen zijn versierd, waarvan de eerste met rode florale beschildering en de tweede met een blauw drukdecor met Chinees landschap.

Pijpaarde (py)

Onder de fragmenten van kleipijpen bevinden zich exemplaren uit alle perioden. De oudste betreft een kleipijp met dubbelconisch model uit de eerste helft van de 17^e eeuw. Een kleipijp met langgerekt dubbelconisch model uit het derde kwart van de 17^e eeuw is voorzien van het hielmerk 'II gekroond', dat is toegepast in Gouda tussen 1656 en 1678.⁵⁹ Zeven kleipijpen hebben een ovaal model met hiel (vanaf ca. 1730), waarvan zes zijn voorzien van het wapen van Gouda als bijmerk, dat dateert vanaf 1739.⁶⁰ Vier van deze exemplaren hebben het hielmerk 'Goudse toren', dat is toegepast tussen 1714 en 1940.⁶¹ De twee andere exemplaren zijn gemerkt met 'AB gekroond' (1684-1880) en '38 gekroond' (1733-1940).⁶² Ten slotte is sprake van één ovale kleipijp met rondbodem en een versiering met lobben of knorrenmotief met bloemen daartussen,

⁵⁰ Bartels 1999, 201-236.

⁵¹ Jaspers 2010, 128.

⁵² Krabath 2011, 3, 6.

⁵³ Bartels 1999, 195-200.

⁵⁴ Krabath 2011, 6.

⁵⁵ Bartels 1999, 195-200.

⁵⁶ Bartels 1999, 238.

⁵⁷ Bartels 1999, 250.

⁵⁸ Bartels 1999, 239-240.

⁵⁹ <https://www.claypipes.nl/merken/letters/ii/> (geraadpleegd 17-5-2023).

⁶⁰ Duco 1987, 77.

⁶¹ Duco 2003, 146 (merk 308).

⁶² Duco 2003, 155 (merk 414), 191 (merk 977).

dat is toegepast in de 18^e eeuw, vanaf 1730. Dit soort pijp wordt ook wel schelppijp genoemd.⁶³ De pijp is net als de meeste andere ovale pijpen voorzien van een bijmerk met het wapen Gouda met S, dat is toegepast tussen 1740 en 1840. De S staat voor slegte of gewone pijp. De betere kwaliteit pijp droeg alleen een wapenschildje.⁶⁴ Van de steelfragmenten is één geruwd met fijne zigzaglijntjes. Deze functionele decoratie, voor een betere grip, is toegepast vanaf 1800.⁶⁵

5.3.4 Bouwkeramiek

Het archeologisch veldonderzoek heeft 13 fragmenten bouwkeramiek opgeleverd uit de late middeleeuwen en/of Nieuwe tijd (Tabel 5.2). Tijdens de determinatie zijn deze fragmenten van baksteen, dakpannen, wandtegels en pleister geteld en gewogen.

Soort		N	Gewicht (g)
baksteen	rood	3	3437
dakpan	rood, golfpan	5	350
wandtegel	tinglazuur	3	70
pleister		2	20
totaal		13	3877

Tabel 5.2 Totaaloverzicht van de bouwkeramiek.

Baksteen

Onder de fragmenten van rode baksteen bevinden zich twee complete stenen met een afmeting van 19,5 x 9 x 4 cm en 22 x 10,5 x 5,5 cm. De laatste is machinaal vervaardigd en dateert daarmee uit de tweede helft van de 19^e of de 20^e eeuw. De eerste is met de hand gevormd en kan alleen breed worden gedateerd. Het baksteenformaat van 19,5 x 9 x 4 cm komt in Noord-Holland al voor vanaf de tweede helft van de 15^e eeuw.⁶⁶

Dakpan

Vijf fragmenten bouwkeramiek hebben behoord tot gegolfde rode dakpannen. Deze komen voor vanaf ca. 1500, maar vooral vanaf de tweede helft van de 16e eeuw. Ze worden ook wel golfpan, Oude Holle dakpan of Hollandse pan genoemd.⁶⁷

Wandtegel

Verder is sprake van drie fragmenten van wandtegels. Eén polychroom beschilderd exemplaar van 16 mm dik is versierd met een floraal motief (Figuur 5.10, v.0002.4-1), dat ook bekend is van pottenbakkersafval uit Haarlem.⁶⁸ Gezien de dikte van de tegel dateert deze rond 1600. De dikte van wandtegels nam geleidelijk af van 18 mm rond 1570, naar 15 mm rond 1600, vervolgens 13 mm rond 1625, 9-11 mm rond 1650 en 8-9 mm rond 1675. Vanaf ca. 1700 tot in de 20^e eeuw zijn tegels 7 mm dik.⁶⁹

⁶³ Duco 1987, 100.

⁶⁴ Duco 1987, 77.

⁶⁵ Duco 1987, 88.

⁶⁶ Ter Kuile 1942, 91-92; Berends 1989.

⁶⁷ Stenvert & Tussenbroek 2007, 164; Mombers 2010, 14.

⁶⁸ Korf 1968 (foto 30, tekening 166).

⁶⁹ Pluis 1998, 71; Pluis & Stupperich 2011, 15.

Figuur 5.10 Fragment v.0002.4-1 van een wandtegel, ca. 1600 (schaal 1:1).

5.3.5 Glas

In totaal zijn 32 fragmenten glas verzameld, waarvan één fragment van een ribbelbeker mogelijk dateert uit de middeleeuwen (Tabel 5.3). De overige fragmenten dateren allemaal uit de Nieuwe tijd. Hieronder bevinden zich fragmenten van bекers, kelkglazen, flessen, potten, een petroleumlamp, een kraal en vermoedelijk een vaas. Dit betreft grotendeels fragmentarisch materiaal. Alleen de kraal is compleet bewaard.

Vorm	Kleur	Soort	n	MAE	MAErand	EVE	Gewicht (g)
beker	lichtgroen	ribbelbeker	1	1	0	0,00	2
	kleurloos	cilindrische beker	1	1	0	0,00	97
	kleurloos	bierpul	1	1	0	0,00	41
kelkglas	kleurloos		2	2	0	0,00	74
fles	groen	wijnfles	17	5	4	4,00	1351
pot	groen		1	1	1	0,20	44
	kleurloos		1	1	0	0,00	203
lamp		petroleumlamp	1	1	1	1,00	37
kraal	blauw		1	1	1	1,00	9
vaas?	Kleurloos		6	1	1	0,45	245
totaal			32	15	8	6,65	2103

Tabel 5.3 Totaaloverzicht van het glas.

Beker

Bij het onderzoek zijn drie fragmenten van bекers gevonden. Een wandfragment van lichtgroen glas met een gekruist ribbelpatroon heeft mogelijk behoord tot een maigelein of ribbelbeker, die voorkomen vanaf het laatste kwart van de 14^e

tot het midden van de 16^e eeuw.⁷⁰ Twee bodemfragmenten van een cilindrische beker van kleurloos glas met verticale ribben op de onderste helft en iets opgebolde in stervorm geslepen bodem en een bierpul met verticale ribben en standing, dateren beide uit de 19^e eeuw.⁷¹

Kelkglas

Naast bekers als drinkgerei is sprake van twee kelkglazen van kleurloos glas. Dit betreft twee bodemfragmenten met schijfvormige voet met weggeslepen pontilmerk. Vanaf de late 18^e eeuw is het gebruikelijk om het pontilmerk weg te slijpen.⁷²

Fles

Zeventien fragmenten van groen glas behoren tot voorraadflessen, waarschijnlijk wijnflessen. Enkele fragmenten van flessen met hoog opgestoken bodem en lange conische hals dateren waarschijnlijk uit de 18^e of eerste helft van de 19^e eeuw. Daarnaast is sprake van minimaal twee cilindrische flessen met lange, bovenaan iets uitbuigende hals en opgestoken bodem met pontilmerk. De eerste cilindrische wijnflessen zijn geblazen vanaf het eind van de 18^e eeuw.⁷³

Pot

Onder de potten bevinden zich fragmenten van twee cilindrische potten. De eerste van groen glas met korte ingesnoerde hals en uitstaande lip dateert algemeen van de 17^e tot eerste helft van de 19^e eeuw. De tweede van kleurloos glas met iets opgestoken bodem met pontilmerk dateert uit de tweede helft van de 18^e of 19^e eeuw.

Lamp

Een randfragment van kleurloos glas heeft behoord tot een smal cilindrisch lampenglas uit de 19^e of het begin van de 20^e eeuw.

Kraal

Een ovale kraal van blauw glas is compleet bewaard (cat. 14, v.0009.4-1). De kraal is 2,5 cm breed, 1,5 cm dik en heeft in het midden een gat van 3 mm. Een vergelijkbaar exemplaar is bekend uit Amsterdam, die dateert uit de 18^e eeuw en is afkomstig uit de Bohemen.⁷⁴

Overig

Enkele gegraveerde wandfragmenten en een bodemfragment met bolle vorm en standvlak met weggeslepen pontilmerk hebben vermoedelijk behoord tot een bolle vaas of mogelijk een karaf uit de late 18^e of het begin van de 19^e eeuw. De gravering bestaat uit bladeren en bloemen (Figuur 5.11, v.0010.1-2).

⁷⁰ Henkes 1994, 55-62.

⁷¹ Mogelijk betreft dit type gl-bek-38 en gl-bek-28, zie www.deventersysteem.nl (geraadpleegd 17-5-2023).

⁷² Henkes 1994, 301.

⁷³ Henkes 1994, 310.

⁷⁴ Kranendonk e.a. 2022, 167 (cat. 276).

Figuur 5.11 Fragment v.0010.1-2 van gegraveerd glas (schaal 1:1).

5.3.6 Conclusie en beantwoording onderzoeksvragen

Conclusie

Aan de hand van vondstmateriaal van de opgraving kan worden geconcludeerd dat het terrein mogelijk vanaf de 14^e eeuw in gebruik is genomen. Dit oudste materiaal betreft een fragment kogelpotaardewerk, een fragment steengoed uit het Rijnland en roodbakend aardewerk met spaarzaam loodglazuur of alleen inwendig loodglazuur. Deze oudste middeleeuwse vondsten bevinden zich echter als opspit/vermenging tussen jonger aardewerk in ophogings- dan wel cultuurlaag S5010, die voornamelijk aardewerk bevat uit de 17^e tot en met de 19^e eeuw. Het jongste materiaal uit deze laag dateert uit het midden van de 19^e eeuw. In deze ophogings- dan wel cultuurlaag is een vondstenconcentratie S2 ingebed/ingegraven met identiek aardewerk dat is verspit. Het betreft doorsnee huishoudelijk aardewerk, waaronder voornamelijk veel roodbakend aardewerk met daarnaast in afnemende hoeveelheid steengoed, witbakend aardewerk, industrieel wit aardewerk, kleipijpen, Europees porselein, majolica en faience. Luxe importen ontbreken geheel. Ook de bouwkeramiek en het glas wijzen niet op bewoners met een bovengemiddelde welstand.

Beantwoording van de onderzoeksvragen

5. Wat is de aard, omvang en ouderdom van de archeologische resten die tijdens de begeleiding zijn aangetroffen?
Slechts een kleine groep keramiek en glas dateert uit de middeleeuwen (n=44, 11%). Het merendeel dateert uit de Nieuwe tijd (n=370, 89%), waarbij de nadruk ligt op de 17^e tot en met 19^e eeuw.

8. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?
Slechts een kleine hoeveelheid keramiek en glas dateert uit de middeleeuwen vanaf de 14^e eeuw (n=44, 11%). Het merendeel van het materiaal dateert uit de Nieuwe tijd (n=370, 89%), waarbij de nadruk ligt op de 17^e tot en met 19^e eeuw. Ongeveer een kwart van de keramiek en het glas is afkomstig uit vondstenconcentratie S2 (n=94, 23%). Het meeste vondstmateriaal is afkomstig uit ophogings- dan wel cultuurlaag S5010. Daarnaast is sprake van twee bakstenen afkomstig van muren van het theater uit het eind van de 19^e eeuw. Ze stammen vermoedelijk uit de eerste bouwfasen van het theater (ca.1916). De conservering van het

aardewerk en glas is goed. De scherven aardewerk hebben een gezamenlijk gewicht van 27710 g, wat neerkomt op gemiddeld 76 g per scherf. Aardewerk uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd heeft doorgaans een gemiddeld gewicht van ca. 30 à 40 g per scherf.⁷⁵ Dit betekent dat de conserveringstoestand van het materiaal ruim boven het gemiddelde ligt. Tien voorwerpen zijn archeologisch compleet.

9. Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?

Laag S5010 van het ophogingspakket of de cultuurlaag bevat aardewerk van de late middeleeuwen tot het midden van de 19^e eeuw. Dit geldt ook voor concentratie S2, die in deze laag is gebed/gegraven en identiek verspit materiaal bevat.

⁷⁵ Jaspers 2015, 76.

6 Conclusie met beantwoording onderzoeksvragen en advies

6.1 Conclusie

Op grond van de ligging binnen de 14^e- en 15^e-eeuwse uitbreiding van de historische stadskern van Haarlem, omringd door diverse vindplaatsen uit de late middeleeuwen, gold voor het plangebied vooraf een zeer hoge verwachting van archeologische stadsresten uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd. Op zich was het plangebied landschappelijk ook al aantrekkelijk voor bewoning in voorgaande perioden uit de prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. In principe kan hier toen ook sprake zijn geweest van bewoning. De geringe hoeveelheid vindplaatsen binnen een vergelijkbare landschappelijke context in de omgeving deed echter op voorhand vermoeden dat de verwachting op het daadwerkelijk aantreffen van dergelijke ouder resten laag is. Het ligt voor de hand dat resten uit de prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen verstoord zijn tijdens de intensieve bewoning (met verschillende fasen van bouw en sloop) in de late middeleeuwen en Nieuwe tijd.

Tijdens de opgraving werd al snel duidelijk dat de kans op resten uit de prehistorie, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen sowieso te verwaarlozen was: het sporenniveau op de maximale aanlegdiepte (van de sanering) rond 100 cm – Mv bleek niet dieper te reiken dan een ophogingslaag of cultuurlaag (S5010) uit de periode late middeleeuwen- Nieuwe tijd. Deze ophoging of cultuurlaag bevindt zich op het achtererf van de bewoning langs de Kleine Houtstraat. De oudste vondsten –van kogelpotaardewerk, steengoed uit het Rijnland, roodbakend aardewerk met spaarzaam loodglazuur of alleen inwendig loodglazuur– uit laag S5010 stammen al uit de 14^e eeuw. Deze oudste middeleeuwse vondsten bevinden zich echter als opspit/ vermenging tussen jonger aardewerk in de ophogingslaag of cultuurlaag. Deze laag bevat namelijk vooral aardewerk uit de 17^e tot en met de 19^e eeuw. Het jongste materiaal stamt uit het midden van de 19^e eeuw. Een vondstenconcentratie (S2), ingebed/gegraven in laag S5010, bevat soortgelijk aardewerk dat in dezelfde periode is te plaatsen. Ofschoon verder geen concrete gebouwsporen van de bewoning langs de Kleine Houtstraat uit 17^e tot 19^e eeuw bewaard zijn gebleven binnen het onderzoeksgebied, zouden de vondsten op het achtererf toch een goede indruk kunnen geven van de bewoners. Het betreft doorsnee huishoudelijk aardewerk. Luxe importen ontbreken geheel. Ook de bouwkeramiek en het glas wijzen niet op bewoners met een bovengemiddelde welstand. Dit is opmerkelijk, aangezien de Grote Houtstraat voorbehouden was aan huiseigenaren van aanzien. Een mogelijke verklaring is dat het vondstmateriaal toch niet aan de bewoners ter plekke toebehoort. Bij het ophogen van het achtererf kan grond (met de bewuste vondsten) van elders aangevoerd zijn.

Zoals verwacht zijn op het sporenniveau wel recente resten van muurwerk gevonden, die toebehoren aan het gebouw van het theater. Dit theater is begin 20^e eeuw gebouwd en is na het laatste gebruik, als sekstheater Roxy, in 2022 gesloopt. Bij de bouw en sloop is de onderliggende ophogings- dan wel cultuurlaag lokaal aangetast.

6.2 Beantwoording onderzoeksvragen

Op grond van de bevindingen van de opgraving volgens de variant archeologische begeleiding zijn de onderzoeksvragen uit het Programma van Eisen als volgt te beantwoorden:

1. In welke mate is de bodem in het plangebied verstoord? Beschrijf de aard en mate van verstoring en het verwachte effect hiervan op een eventuele vindplaats.
2. Hoe is de bodemopbouw in het plangebied en komt deze overeen met de verwachte bodemopbouw?

Binnen de onderzochte 70 tot 100 cm diepte – Mv blijkt de top van de bodem opgebouwd uit de bouwvoor (S5000; lokaal met recente ophogingslaag van zand met schelpen onderin, S5005) en daaronder een donkergrijsbruin zwak silitig en geroerd zandlaag met fragmenten van onder andere aardewerk, bouwpuin, houtskool en onverbrand bot (S5010). Gezien de geroerde aard en de archeologisch indicatoren is deze laag als een ophogingslaag of cultuurlaag uit de periode late middeleeuwen – Nieuwe tijd te bestempelen. Een dergelijke laag is ook te verwachten binnen de context van de historische stadskern; soortgelijke (ophogings)lagen zijn eerder ook aangetroffen binnen onderzoeken in de omgeving.⁷⁶

Voor aanvang van de opgraving was de toplaag lokaal reeds (ca. 30 cm dikte) verstoord: weggegraven bij de sloop van (seks)theater Roxy in 2022. Het sporenvak onder (in) de ophogings- dan wel cultuurlaag S5010 bleek ook verstoord door de bouw en sloop van dit theater, getuige recent muurwerk van het theater in met name de zuidoosthoek van het plan- en onderzoeksgebied. De verstoringsgraad was overigens te klein om de afwezigheid van een behoudenswaardige vindplaats ter

⁷⁶ Tol & Duivenvoorden 2023. Zie ook paragraaf 4.4.

plaats te verklaren. Blijkbaar bevat het onderzoeksgebied geen concrete sporen van bewoning uit de late middeleeuwen-Nieuwe tijd. Gezien de ligging op een achtererf is dit ook niet verwonderlijk.

Nota bene: voor de periode late middeleeuwen is niet uit te sluiten dat eventuele archeologische sporen toch nog dieper in de bodem begraven liggen: direct onder de ophogings- dan wel cultuurlaag S5010. Opgespitte vondsten uit de 14^e eeuw in de ophogingslaag of cultuurlaag wijzen namelijk op een oudere bewoning ter plaatse.

3. Wat is de grondwaterstand ter plaatse?

De bodemingrepen van de sanering reikten niet dieper dan maximaal 100 cm – Mv (0,71 m +NAP). Op deze maximale diepte is geen grondwater bereikt. Het grondwater moet dus dieper liggen; hoe diep was niet waar te nemen binnen de beperkingen van de archeologische begeleiding.

4. Zijn er aanwijzingen voor een archeologische vindplaats?

5. Wat is de aard, omvang en ouderdom van de archeologische resten die tijdens de begeleiding zijn aangetroffen?

6. Wat is de diepteligging ten opzichte van zowel het maaiveld als NAP, de dikte en de stratigrafische positie van de archeologische laag waarin de vindplaats en/of artefacten zijn aangetroffen?

7. Wat is de horizontale begrenzing, de ligging en de omvang van de vindplaats/de archeologische resten?

8. Zijn archeologische grondsporen aanwezig? Zo ja, wat is hun aard, datering, diepteligging, kwaliteit (gaafheid en conservering) en ruimtelijke verspreiding?

Er zijn geen aanwijzingen voor een archeologische vindplaats gevonden. De enige resten uit de (meest) verwachte periode late middeleeuwen-Nieuwe tijd bestaan uit een concentratie vondsten (S2), ingebed of ingegraven in de voornoemde ophogings- dan wel cultuurlaag (S5010, gelegen onder de bouwvoor). Zowel de laag als de vondstenconcentratie zijn op grond van het aardewerk in de 17^e tot 19^e eeuw te plaatsen. Laag S5010 is waargenomen vanaf 30 cm -Mv oftewel 1,20 m NAP. De laag bleek in het veld minimaal 44 cm dik; de onderkant is niet bereikt binnen de maximale ontgravingsdiepte van de bodemingrepen (sanering). S2 is waargenomen binnen deze ophogings- of cultuurlaag S5010, vanaf een diepte van ca. 35 cm – Mv oftewel 1,12 m +NAP. S2 bleek rond in het sporenveld met een diameter van ca. 70 cm en bleek 15-20 cm dik.

9. Welke materiaalcategorieën zijn aanwezig? Wat is de vondstdichtheid/ruimtelijke verspreiding? Hoe is de conserveringstoestand? Wat is de typologische datering?

In totaal zijn 463 vondsten met een totaalgewicht van ca. 35,6 kg verzameld tijdens de sanering. Keramiek is het best vertegenwoordigd met 377 vondsten. Verder zijn de volgende materiaal categorieën vertegenwoordigd: glas (n= 38), mortel (n= 2), dierlijk bot (n= 17) en schelp n= 2).

De keramiek en het glas zijn onderworpen aan een nadere analyse. De conservering van het aardewerk en glas is goed. De scherven aardewerk hebben een gezamenlijk gewicht van 27.710 g wat neerkomt op gemiddeld 76 g per scherf. Aardewerk uit de late middeleeuwen en Nieuwe tijd heeft doorgaans een gemiddeld gewicht van ca. 30 à 40 g per scherf.⁷⁷ Dit betekent dat de conserveringstoestand van het materiaal ruim boven het gemiddelde ligt. Tien voorwerpen zijn archeologisch compleet.

Ca. 75% van de vondsten, veelal keramiek, is afkomstig uit de voornoemde ophogings- of cultuurlaag (S5010). Ongeveer een kwart van de keramiek en het glas is afkomstig uit vondstenconcentratie S2 (n=94, 23%).

Slechts een kleine hoeveelheid keramiek en glas uit het vondstcomplex, veelal aangetroffen in laag S5010, dateert uit de middeleeuwen vanaf de 14^e eeuw (n=44, 11%). Het merendeel van het materiaal dateert uit de Nieuwe tijd (n=370, 89%), waarbij de nadruk ligt op de 17^e tot en met 19^e eeuw. Ten slotte is sprake van twee bakstenen afkomstig van muren van het theater uit het eind van de 19^e eeuw. Ze stammen vermoedelijk uit de eerste bouwfasen van het theater (ca.1916).

10. Wat is de relatie tussen de vindplaats en andere archeologische waarnemingen in de omgeving? Hoe verhouden de aangetroffen resten zich tot de bekende vindplaatsen in de omgeving?

De aangesneden ophogings- dan wel cultuurlaag S5010 binnen het onderzoeksgebied past bij de bekende onderzoeksmeldingen binnen de historische stadskern in de directe omgeving. Concrete nederzettingssporen ontbreken; op grond van de historische kaarten bevindt laag S5010 zich echter duidelijk op het achtererf van de bewoning langs de oostzijde van de Kleine Houtstraat in Haarlem. Uitgaande van de ligging van het onderzochte perceel Kleine Houtstraat 77, zijn de archeologische resten op het (gedeeld) achtererf te koppelen aan kadastrale nummers 517, 518 en 519 op het kadastrale minuutplan uit 1811-1832 (Figuur 4.3) en aan kadastraal nummer 7024 op de kadastrale kaart van 1898 (Figuur 4.4). Ofschoon zoals voornoemd geen concrete gebouwsporen van de Kleine Houtstraat uit deze periode van de geschiedenis bewaard zijn gebleven binnen het onderzoeksgebied, zouden de vondsten op het achtererf toch een goed indruk kunnen geven van de bewoners. Het betreft doorsnee huishoudelijk aardewerk, waaronder voornamelijk veel roodbakkerd aardewerk met daarnaast in afnemende

⁷⁷ Jaspers 2015, 76.

hoeveelheid steengoed, witbakkend aardewerk, industrieel wit aardewerk, kleipijpen, Europees porselein, majolica en faience. Luxe importen ontbreken geheel. Ook de bouwkeramiek en het glas wijzen niet op bewoners met een bovengemiddelde welstand. Dit is opmerkelijk, aangezien de Kleine Houtstraat voorbehouden was aan huiseigenaren van aanzien. Een mogelijke verklaring is dat het vondstmateriaal toch niet aan de bewoners ter plekke toebehoort. Bij het ophogen van het achtererf kan grond (met de bewuste vondsten) van elders aangevoerd zijn.

6.3 Advies

De opgraving in de vorm van de archeologische begeleiding van de sanering is uitgevoerd binnen het onderzoeksgebied van ca. 6,0 x 5,25 m en tot een diepte van 70 tot 100 cm – Mv oftewel 0,71 m tot 0,80 m +NAP. Het onderzoeksgebied dat (op grond van historische kaarten) op het achtererf van de bewoning langs de Kleine Houtstraat is te situeren, heeft geen behoudenswaardige archeologische resten opgeleverd. Wel is een ophogingslaag of cultuurlaag (S5010) met vondsten, deels in een concentratie, aangesneden. Het vondstmateriaal is te beschouwen als afval uit de 17^e tot 19^e eeuw en bestaat vooral uit doorsnee huishoudelijk aardewerk en glas zonder luxe. Uitgaande van een cultuurlaag zou het afval afkomstig moeten zijn van de aangrenzende bewoning langs de Kleine Houtstraat. Dit zou opmerkelijk zijn, aangezien de bewoners van de Kleine Houtstraat doorgaans van welstand waren. Het ligt dan ook meer voor de hand dat het hier geen cultuurlaag, maar een ophogingslaag betreft. Vermoedelijk is bij het ophogen van het achtererf grond (met de bewuste vondsten) van elders aangevoerd.

Ofschoon de bewoning zich verder westelijk ter hoogte van het bouwlint met huizen langs de Kleine Houtstraat concentreerde, kunnen ook op de achtererven nederzettingssporen aanwezig zijn zoals water- en beerputten. Archol adviseert dan ook om de zeer hoge archeologische verwachting voor de zone rondom het onderzoeksgebied te behouden. Bovendien adviseert Archol om deze zeer hoge verwachting ook te behouden voor de ondergrond van het onderzoeksgebied zelf, althans vanaf (de nog niet onderzochte) diepte van 70 tot 100 cm – Mv oftewel 0,71 m tot 0,80 +NAP. Opgespitte vondsten uit de 14^e eeuw in de voornoemde ophogingslaag wijzen namelijk op een oudere bewoning ter plaatse. De bijbehorende bewoningssporen bevinden zich naar verwachting direct onder ophogingslaag S5010.

Literatuur

- Bartels, M. 1999: *Steden in Scherven. Vondsten uit beerputten in Deventer, Dordrecht, Nijmegen en Tiel (1250-1900)*, Amersfoort.
- Berends, G. 1989: *Baksteen in Nederland in de Middeleeuwen*, in: Restauratievademecum RVblad Baksteen 02, 1-19.
- Berendsen, H.J.A. 2011: *De vorming van het land. Inleiding in de geologie en geomorfologie*, Assen.
- Clevis, H. & J. Kottman, 1989: *Weggegooid en teruggevonden. Aardewerk en glas uit Deventer vondstcomplexen 1375-1750*, Kampen.
- Duco, D. H. 1987: *De Nederlandse kleipijp. Handboek voor dateren en determineren*, Leiden.
- Duco, D.H. 2003: *Merken en merkenrecht. Van pijpenmakers in Gouda*, Amsterdam.
- Gangelen, H. van & A. van der Meulen, 2020: *Bovenlandsch of Bremer Steengoederen. Familie Isen, pottenbakkers en handelaars in Duinger steengoed voor de Groninger markt (1720-1842)*, in: H. Clevis (red.), Assembled Articles 6. Symposium on medieval and post-medieval ceramics. Zwolle 6 and 7 June 2019, Zwolle, 5-53.
- Gemeente Haarlem 2009: *Een waardevol bezit. Beleidsnota archeologie*, Haarlem.
- Groeneweg, G. 1992: *Bergen op Zooms aardewerk. Vormgeving en decoratie van gebruiks aardewerk gedurende 600 jaar pottenbakkersnijverheid in Bergen op Zoom*, Waalre.
- Henkes, H.E. 1994: *Glas zonder glans. Vijf eeuwen gebruiksglas uit de bodem van de Lage Landen 1300-1800*, Rotterdam Papers 9, Rotterdam.
- Jong, J. de 1993: *Vereenvoudigde Geologische Kaart van Haarlem en omgeving*, Haarlems bodemonderzoek 27, 60-62.
- Jacobs, E. 1993a: *Archeologische Kaart Haarlem-Centrum: Beknopte bewoningsgeschiedenis*, Haarlems bodemonderzoek 27, 57-59.
- Jacobs, E. 1993b: *Catalogus van archeologisch onderzoek in Haarlem: Catalogus*, Haarlems bodemonderzoek 27, 8-56.
- Jaspers, N. 2010: *Aardewerk*, in: J. Claeys, N.L. Jaspers & S. Ostkamp (red.), *Vier eeuwen leven en sterven aan de Dokkershaven in Vlissingen*, ADC Rapport 1635/ ADC Monografie), 120-144/509-623, Amersfoort.
- Jaspers, N.L. 2015: *Vol-, laat- en postmiddeleeuws aardewerk*, in: J. Loopik (red.), *Hof van Cyrene. Wonen aan de Schie. Boschafsnijding Delftse Schie, gemeente Schiedam*, ADC-rapport 3617, 75-102, Amersfoort.
- Korf, D. 1968: *Haarlemse majolica- en tegelbakkers*, Haarlem.
- Kuile, E.H. ter 1942: *Baksteenformaten in Noord-Holland tot het midden van de zestiende eeuw*, in: Oudheidkundig Jaarboek Vierde Serie van het Bulletin van den Nederlandschen Oudheidkundigen Bond 11, 91-92 Leiden
- Krabath, S. 2011: *Luxus in Scherven. Fürstenberger und Meißener Porzellan aus Grabungen*, Dresden.
- Kranendonk, P. e.a., 2022: *Verzonken in de Amstel. Archeologisch onderzoek Noord/Zuidlijn (2005-2021) Deel III: Glas*, AAR 115/ Amsterdamse Archeologische Rapporten 115, Amsterdam
- Meulen, A. van der & P. Smeele 2005: *De pottenbakkers van Friesland 1750-1950*, Leiden.

- Meulen, A. van der & P. Smeele 2012: *De pottenbakkers van Gouda 1570-1940 en hun betekenis voor de geschiedenis van de Nederlandse keramiek*, Leiden.
- Meulen, A. van der & R. Tousain 2017: *Voor de Nederlandse markt. Duits steengoed uit het Westerwald en van elders 1800-1900*, Vormen uit Vuur 234.
- Mombers, H. 2010: *Mombers dakpannegids*, Akersloot.
- Orton, C., P. Tyers & A. Vince 1993: *Pottery in Archaeology*, Cambridge.
- Pluis, J. 1998: *De Nederlandse Tegel, decors en benamingen 1570-1930*, Leiden.
- Pluis, J. & R. Stupperich 2011: *Mythologische voorstellingen op Nederlandse tegels, Methamorphosen van Ovidius, herders, Cupido's, Zeewezens*, Leiden.
- Rijks Geologische Dienst 1995: *Vereenvoudigde Geologische Kaart van Haarlem en omgeving, schaal 1:50.000*, Haarlem.
- Stenvert, R. & G. van Tussenbroek 2007: *Inleiding in de bouwhistorie. Opmeten en onderzoeken van oude gebouwen*, Utrecht.
- Tol, A.J. & D.D. Duivenvoorden 2023: *Programma van Eisen Opgraven variant Archeologische Begeleiding Kleine Houtstraat 77 te Haarlem*, Archol-PvE-nummer 163, Leiden.
- Unger, I. 2007: *Kölner und Frechener Steinzeug der Renaissance. Die bestände des Kölnischen Stadtmuseums*, Köln.
- Verhoeven, A.A.A. 1998: *Middeleeuws gebruiks aardewerk in Nederland. (8ste-13de eeuw)*, Amsterdam Archaeological Studies 3, Amsterdam
- Wieland, U. 1980: *Mineralwasserkrüge aus Selters, in: Der Mineralbrunnen 1980*, Heft 10, 286-292.

Lijst van figuren

Figuur 1.1 Ligging plangebied (bron: Top25 Kadaster).

Figuur 1.2. Ligging van het plangebied op de Archeologische beleidskaart van de gemeente Haarlem (ABH). Grijs = categorie 5; geel = categorie 4; oranje = categorie 3; rood = categorie 2 en paars = categorie 1.

Figuur 1.3 Ligging van het plangebied (rood kader) en onderzoeksgebied van de bodemingrepen daarbinnen.

Figuur 3.1. Overzicht van de werkputten en de locaties van de bodemprofielen binnen het plangebied Kleine Houtstraat 77 te Haarlem.

Figuur 3.2 Overzicht sporenvak 1 (onderin ophogings- of cultuurlaag S5010) in werkput 1 (gezien vanuit het noorden).

Figuur 4.1. Uitsnede uit de kaart van Jacob van Deventer met het plangebied rood omcirkeld (bron: Provinciale Atlas, ca. 1560, Jacob van Deventer, Noord-Hollands Archief).

Figuur 4.2. Uitsnede uit de kaart van Jacob van Meurs met het plangebied rood omcirkeld (bron: Haarlem, 1660, Jacob van Meurs, VU Amsterdam).

Figuur 4.3. Uitsnede kadastrale minuut uit 1811-1832 met plangebied (rood kader) (bron: Noord-Hollands Archief).

Figuur 4.4. Uitsnede kadastrale minuut D1 uit 1898 met plangebied (rood kader) ter hoogte van kadastraal nummer 7024 (bron: Noord-Hollands Archief).

Figuur 4.5. Archis onderzoeksmeldingen (gele lijnen; bron: RCE) in de omgeving van het plangebied (rood kader).

Figuur 5.1. Bodemopbouw van profiel 101 in de oostelijk profielwand van werkput 1 (voor ligging, zie Figuur 3.1).

Figuur 5.2. Bodemopbouw van profiel 102 in de noordelijke wand van werkput 1 (voor ligging, Figuur 3.1).

Figuur 5.3 Sporenkaart van werkput 1 (onderzoeksgebied) binnen het plangebied (rood kader).

Figuur 5.4 Concentratie scherfmateriaal (S2) in het zuidwesten van werkput 1 (gezien vanuit oosten, voor ligging, zie Figuur 3.1).

Figuur 5.5. Een muur restant van het oude sekstheater Roxy dat tegenwoordig dienstdoet als tuinpoort (gezien vanuit het noordoosten). Op de voorgrond de funderingsresten van de voormalige wc.

Figuur 5.6 Verhouding van het aardewerk per bakselgroep op basis van het aantal scherven, MAE, MAErand, EVE en gewicht. MAE staat voor minimum aantal exemplaren; EVE voor Estimated Vessel Equivalents.

Figuur 5.7 Fragment v. 0008.1-16 van een steengoed kan uit Frechen, ca. 1550 (schaal 1:1).

Figuur 5.8 Archeologisch complete voorwerpen van roodbakkerd aardewerk (schaal 1:4).

Figuur 5.9 Fragment majolica v. 0010.4-32 (schaal 1:1).

Figuur 5.10 Fragment v. 0002.4-1 van een wandtegels, ca. 1600 (schaal 1:1).

Figuur 5.11 Fragment v. 0010.1-2 van gegraveerd glas (schaal 1:1).

Lijst van tabellen

Tabel 1.1 Administratieve gegevens.

Tabel 1.2. Samenstelling onderzoeksteam Archol bv.

Tabel 3.1 Overzicht van de vondsten met aantal en gewicht per materiaalcategorie.

Tabel 5.1 Totaaloverzicht van het aardewerk met onderscheid naar baksel. MAE staat voor minimum aantal exemplaren; EVE voor Estimated Vessel Equivalents.

Tabel 5.2 Totaaloverzicht van de bouwkeramiek.

Tabel 5.3 Totaaloverzicht van het glas.

Bijlage I Sporenlijst

spoor	omschrijving	velddatering	m +NAP	opmerking
1	muur	Nieuwe tijd	1,20	fundering wc voormalig theater, 5 lagenmaat: 31 cm
2	vondstenconcentratie	late middeleeuwen	1,12	zeer veel aw, geen contouren van een spoor zichtbaar
3	muur	Nieuwe tijd	1,32	(funderings)muur koud tegen wc, zuidkant. 5-lagenmaat: 27 cm
5000	laag	recent		bouwvoor
5005	laag	recent		recent opgebrachte schoon zand met schelpen
5010	laag	late middeleeuwen- Nieuwe tijd	0,67	oud ophoogpakket

Bijlage II Vondstenlijst

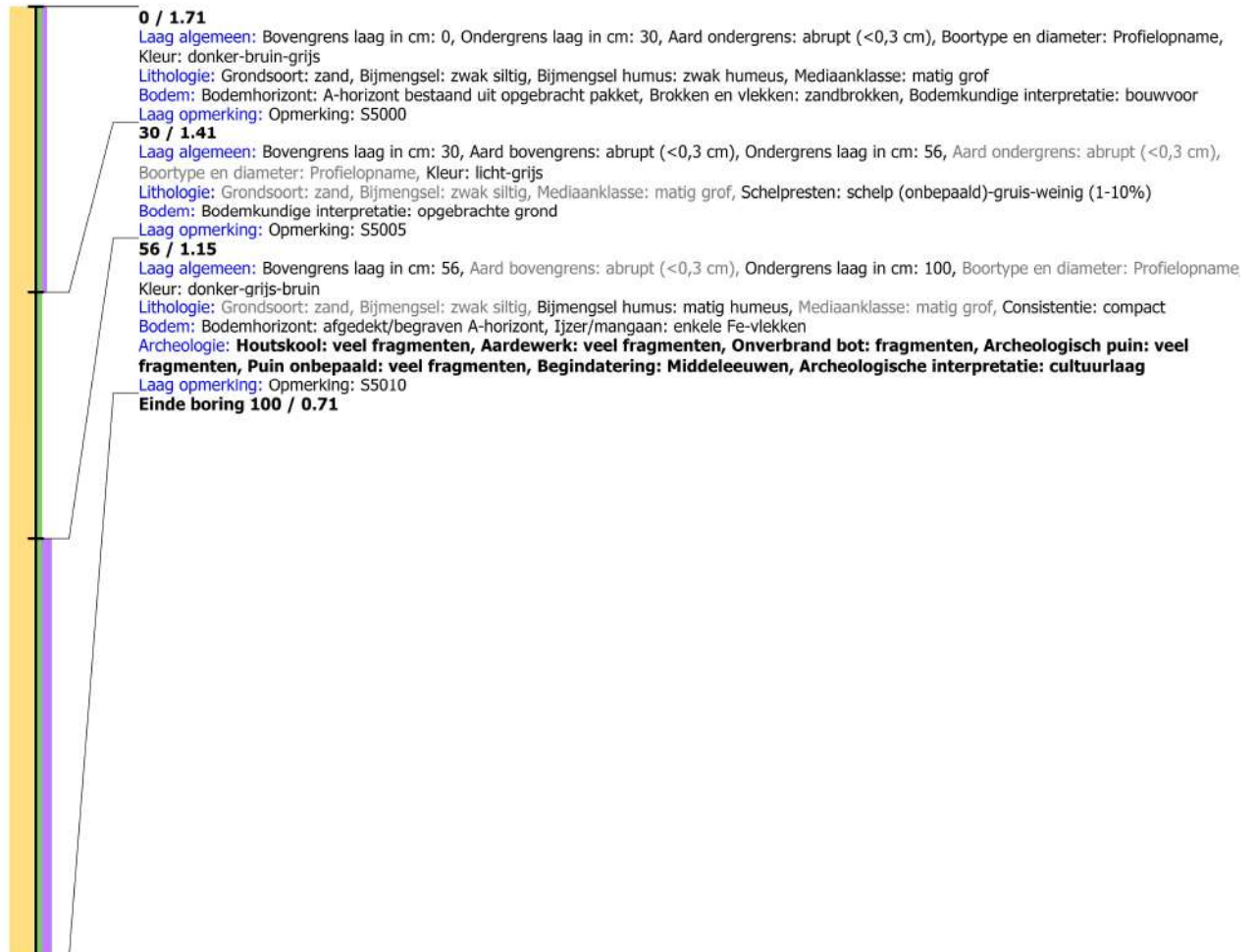
Vondstnr	Put	Vlak	Vak	Spoor	vulling	Categorie	Aantal	Gewicht (g)	Opmerkingen
1	1	1	1	5010	1	GL	1	41	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
1	1	1	1	5010	1	KPIJ	1	2	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
1	1	1	1	5010	1	OSCH	1	12	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
1	1	1	1	5010	1	ANT	2	110	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
2	1	1	2	5010	1	ANT	8	140	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
2	1	1	2	5010	1	KPIJ	2	31	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
2	1	1	2	5010	1	GL	1	4	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
2	1	1	2	5010	1	TEG	1	3	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
2	1	1	2	5010	1	ODB	3	7	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
3	1	1	3	5010	1	GL	3	63	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
3	1	1	3	5010	1	ANT	14	706	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
3	1	1	3	5010	1	KPIJ	2	4	bovenste pakket, veel puin, ca -30 tot 50 -mv
4	1	1	2	5010	1	TEG	1	3	-50 tot 100 cm -mv
4	1	1	2	5010	1	ANT	27	1050	-50 tot 100 cm -mv
4	1	1	2	5010	1	AME	1	37	Handgevormd aardewerk
5	1	1	3	5010	1	ANT	5	425	-50 tot 100 cm -mv
5	1	1	3	5010	1	GL	1	58	-50 tot 100 cm -mv
5	1	1	3	5010	1	ODB	1	26	-50 tot 100 cm -mv
6	1	1	4	5010	1	ANT	24	2255	-50 tot 100 cm -mv
6	1	1	4	5010	1	GL	2	50	-50 tot 100 cm -mv
6	1	1	4	5010	1	ODB	1	9	-50 tot 100 cm -mv
7	1	1	5	5010	1	ODB	1	3	-50 tot 100 cm -mv
7	1	1	5	5010	1	ANT	23	969	-50 tot 100 cm -mv
7	1	1	5	5010	1	GL	1	60	-50 tot 100 cm -mv
7	1	1	5	5010	1	BOUW	1	7	-50 tot 100 cm -mv
7	1	1	5	5010	1	TEG	1	36	-50 tot 100 cm -mv
8	1	1	1	5010	1	ANT	47	7120	-50 tot 100 cm -mv
8	1	1	1	5010	1	KPIJ	2	15	-50 tot 100 cm -mv
8	1	1	1	5010	1	GL	2	19	-50 tot 100 cm -mv
8	1	1	1	5010	1	MOR	1	16	-50 tot 100 cm -mv
8	1	1	1	5010	1	ODB	4	93	-50 tot 100 cm -mv

9	1	1	6	2	1	ODB	1	13	aw concentratie
9	1	1	6	2	1	BOUW	1	83	aw concentratie
9	1	1	6	2	1	ANT	82	7464	aw concentratie
9	1	1	6	2	1	KPIJ	1	17	aw concentratie
9	1	1	6	2	1	GL	8	977	aw concentratie
9	1	1	6	2	1	GL	1	9	aw concentratie
10	1	1	6	5010	1	ODB	1	13	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
10	1	1	6	5010	1	GL	17	1024	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
10	1	1	6	5010	1	MOR	1	5	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
10	1	1	6	5010	1	BOUW	3	207	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
10	1	1	6	5010	1	ANT	91	7370	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
10	1	1	6	5010	1	KPIJ	6	86	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
10	1	1	6	5010	1	OSCH	1	19	ter hoogte van aw concentratie, -40 tot 100 cm -mv
11	1	1		1	1	BKS	1	2540	
12	1	1		3	1	BKS	1	1420	
13	1	1	2	5010	1	ANT	14	180	-50 tot 100 cm -Mv
13	1	1	2	5010	1	ODB	3	23	-50 tot 100 cm -Mv
13	1	1	2	5010	1	GL	1	63	-50 tot 100 cm -Mv
14	1	1	3	5010	1	ANT	15	807	-50- tot 100 cm -mv
14	1	1	3	5010	1	ODB	2	86	-50- tot 100 cm -mv
Totaal							436	35780	

Bijlage III Profielbeschrijvingen

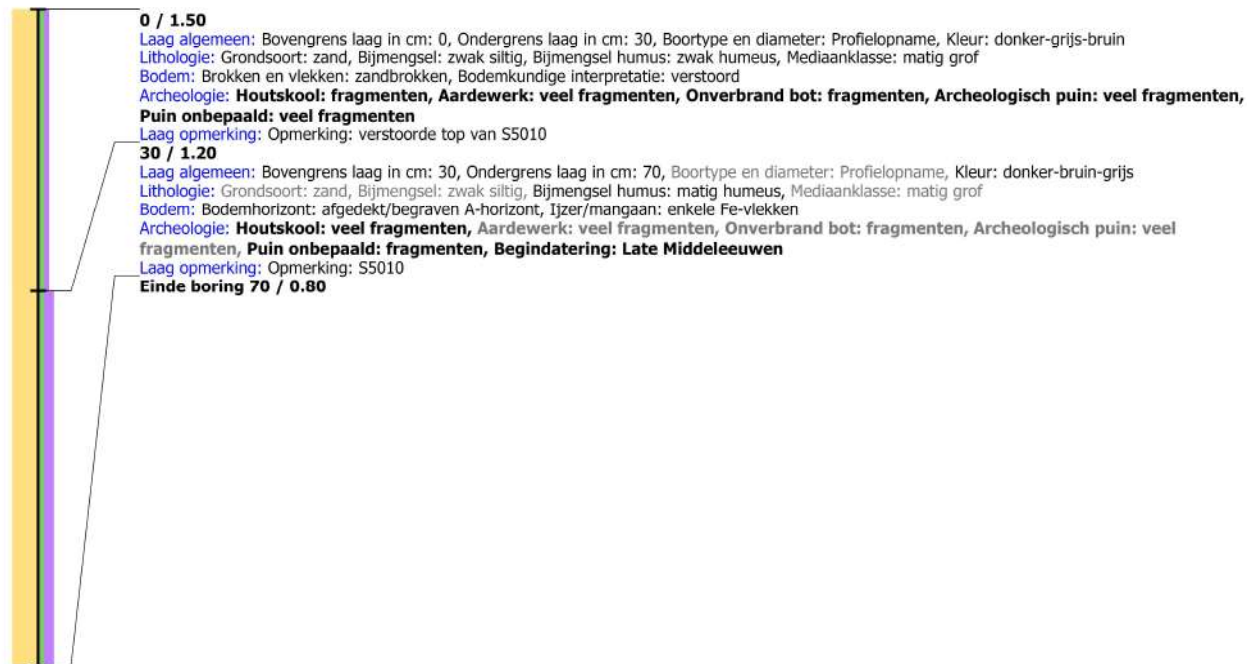
Profiel 101

Kop algemeen: Projectcode: 2276, Boornummer: 101, Beschrijver(s): DD, Datum: 06-03-2023, Doel boring: bodemkunde, Einddiepte boring in cm: 100
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 103583.186, Y-coördinaat in meters: 487977.387, Precisie coördinaat: 1 m, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL),
Hoogte maaiveld in meters: 1.714, Referentieveld hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: niet bepaald
Plaats: Provincie: Noord-Holland, Gemeente: Haarlem
Uitvoering: Opdrachtgever: ?, Uitvoerder: ARCHOL BV

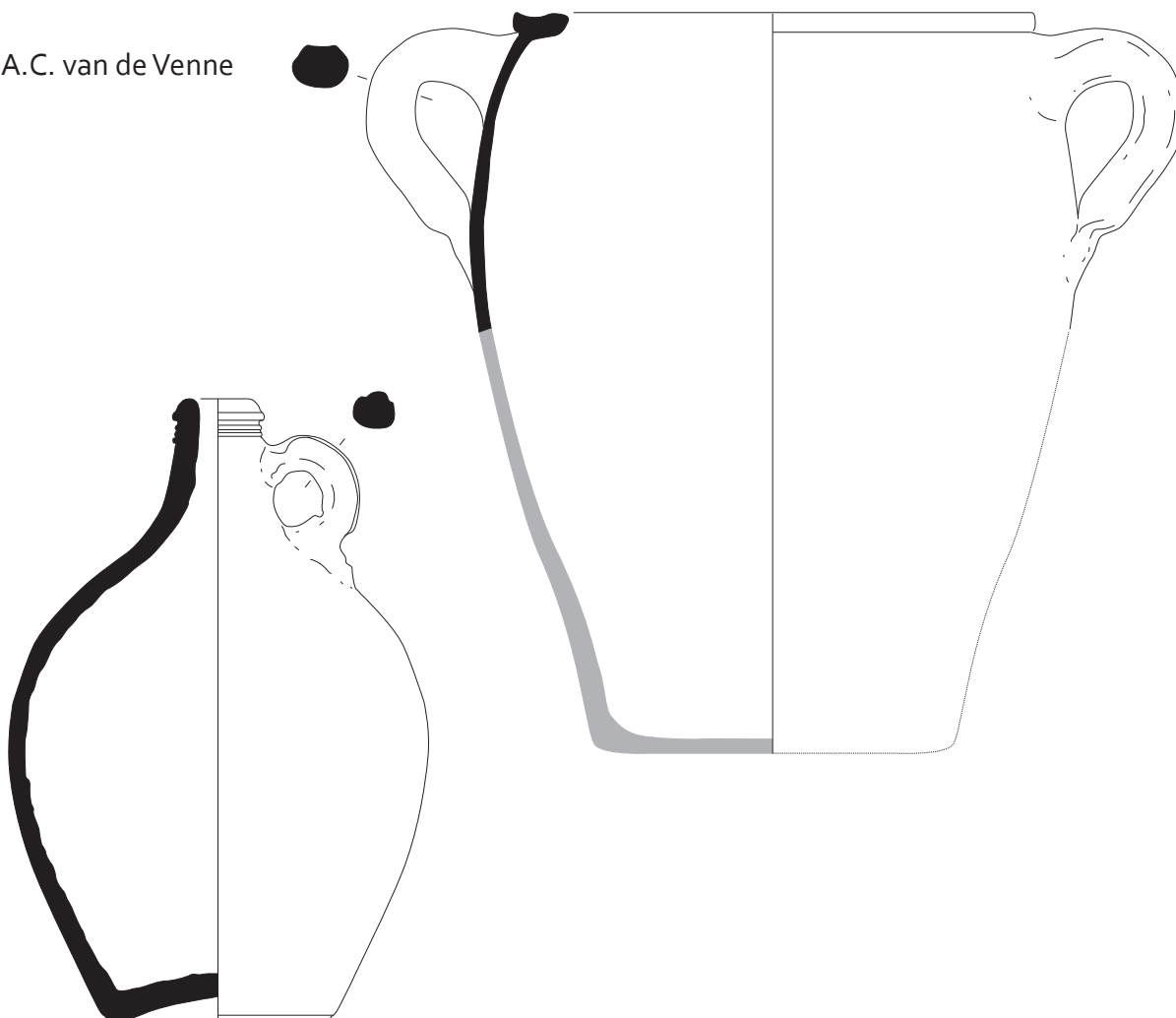
Profiel 102

Kop algemeen: Projectcode: 2276, Boornummer: 102, Beschrijver(s): DD, Datum: 06-03-2023, Doel boring: bodemkunde, Einddiepte boring in cm: 70
Coördinaten: X-coördinaat in meters: 103851.4, Y-coördinaat in meters: 487980.971, Precisie coördinaat: 1 m, Coördinaatsysteem / epsg: Rijksdriehoeksmeting (NL), Hoogte maaiveld in meters: 1.5, Referentievlak hoogte: Normaal Amsterdams Peil, Bepalingsmethode maaiveldhoogte: niet bepaald
Plaats: Provincie: Noord-Holland, Gemeente: Haarlem
Uitvoering: Opdrachtgever: ?, Uitvoerder: ARCHOL BV

Bijlage IV Catalogus Deventersysteem aardewerk

A.C. van de Venne

Opbouw van de catalogusblokjes

1a	vondstnummer
1b	vondstcontext (complexdatering)
2	code van het type
3	objectdatering
4a	maten in centimeters (grootste diameter/ hoogte)
4b	beschrijving van het type
5a	baksel
5b	kleur/ glazuur
5c	beschrijving van de decoratie
5d	diversen
6a	bodem
6b	oor/ steel
6c	compleetheid
7	functie
8	productiecentrum
9	literatuur

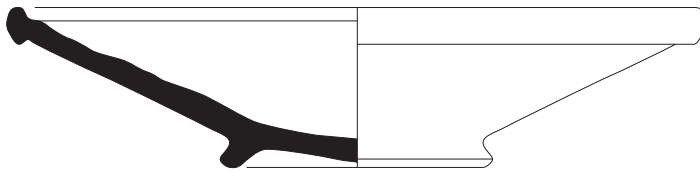
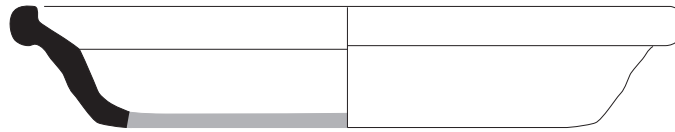
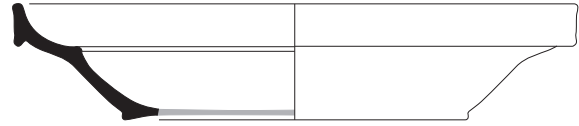
(alle afbeeldingen in deze catalogus zijn
 schaal 1:4, tenzij anders vermeld)

cat. 1

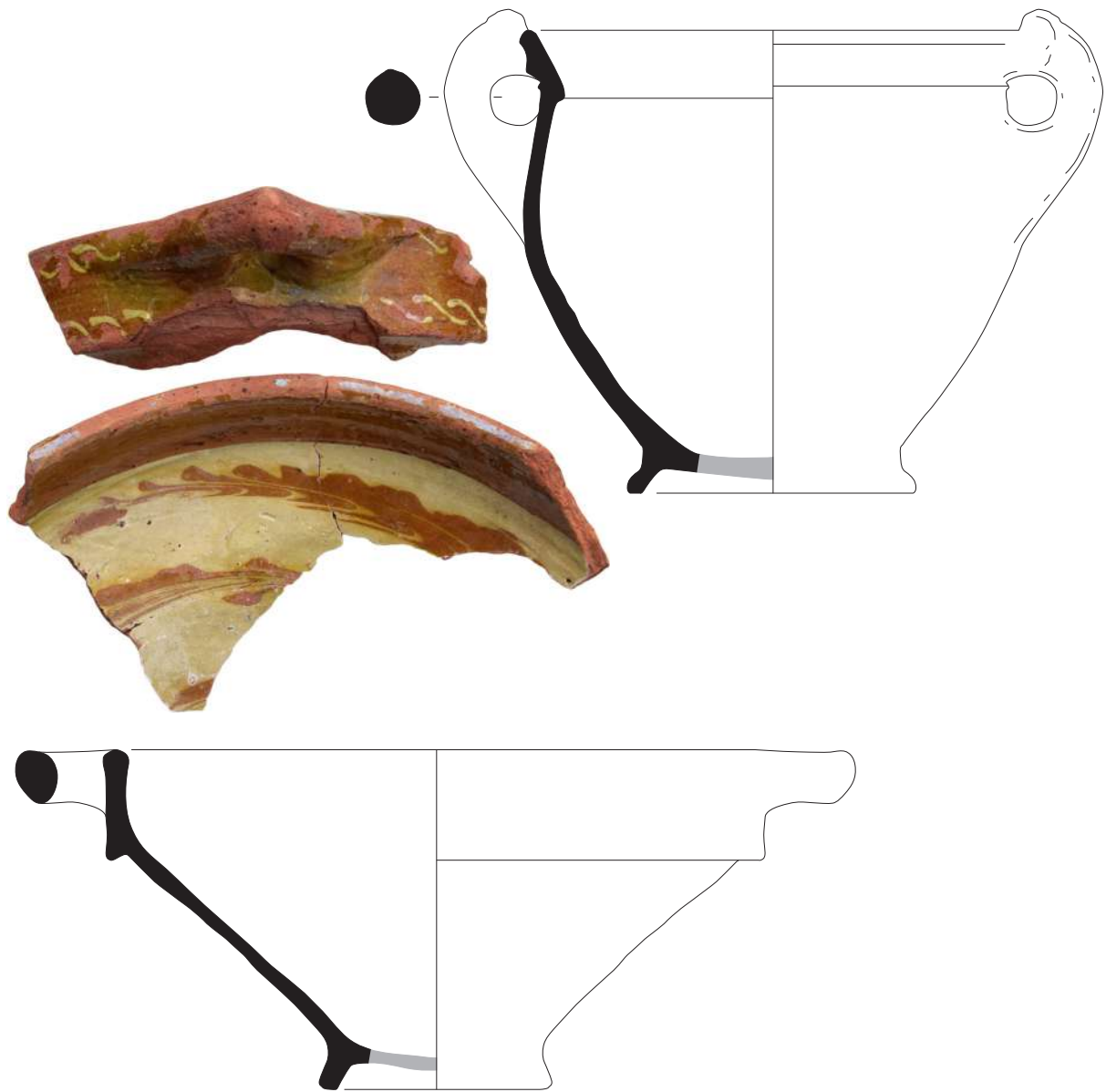
1a	V0010.4-34
1b	laag S5010 (1836-1866)
2	s2-kan-32
3	1700 - 1900
4a	- / -
4b	bolle kan met schouder over- gaand in hoge hals met gerib- belde kraagrand, standvlak (iets slanker dan s2-kan-21)
5a	steengoed 2
5b	engobe, zoutglazuur
5c	
5d	
6a	standvlak
6b	worstoor, verticaal
6c	fragment, compleet profiel
7	kan
8	Duitsland, Frechen
9	

cat. 2

1a	V0008.1-5
1b	laag S5010 (1836-1866)
2	s2-pot-46
3	1775 - 1850
4a	27.0 / -
4b	hoge tonvormige pot met naar binnen gebogen kraagrand, standvlak
5a	steengoed 2
5b	uitwendig engobe, zoutglazuur
5c	
5d	
6a	standvlak (bodem ontbreekt)
6b	één verticaal worstoor
6c	fragment (rand)
7	pot
8	Duitsland, Duingen
9	Van Gangelen & van der Meulen 2020, 27-28.

cat. 3		cat. 4		cat. 5	
1a	V0008.1-2	1a	V0006.1-7	1a	V00010.4-6
1b	laag S5010 (1836-1866)	1b	laag S5010 (1836-1866)	1b	laag S5010 (1836-1866)
2	r-bor-3	2	r-bor-12	2	r-bor-12
3	1700 - 1900	3	1775 - 1900	3	1775 - 1900
4a	35.5 / 8.5	4a	36.0 / -	4a	28.0 / -
4b	bord zonder vlag met afgeronde kraagrand, standing	4b	diep bord, steile wand en schuin opstaande vlakke vlag en kraagrand, standvlak	4b	diep bord, steile wand en schuin opstaande vlakke vlag en kraagrand, standvlak
5a	roodbakkerd aardewerk	5a	roodbakkerd aardewerk	5a	roodbakkerd aardewerk
5b	loodglazuur	5b	inwendig loodglazuur	5b	inwendig loodglazuur
5c		5c		5c	inwendig slib met rode golflijn op vlag en groene accenten
5d		5d		5d	
6a	standing	6a	standvlak	6a	standvlak
6b		6b		6b	
6c	fragment, compleet profiel	6c	fragment, compleet profiel	6c	fragment, compleet profiel
7	bord	7	bord	7	bord
8	Nederland, Friesland?	8	Nederland, West-Brabant	8	Nederland of Duitsland
9		9		9	

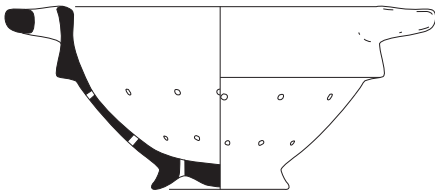
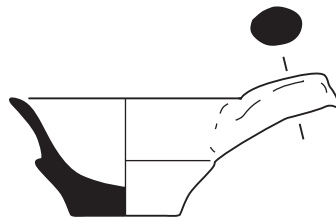
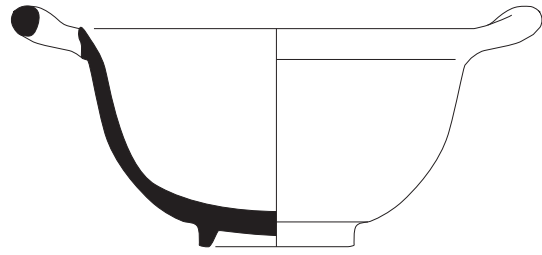

cat. 6

- 1a V0010.4-31
- 1b laag S5010 (1836-1866)
- 2 r-kom-1
- 3 1775 - 1900
- 4a 40.0 / -
- 4b diepe kom met knik bodem-wand en rechte rand, standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b loodglazuur
- 5c inw. slib met doorlooptechniek, uitw. slibversering: dubbele rij s-jes
- 5d
- 6a standring
- 6b twee nokoren, horizontaal, doorboord "Friese" puntoren
- 6c fragment, gereconstrueerd profiel
- 7 kom
- 8 Nederland, Friesland
- 9

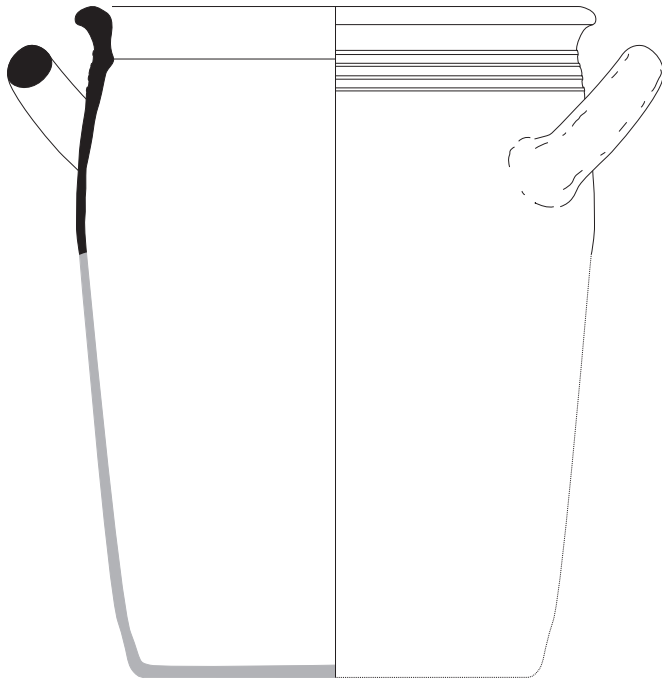
cat. 7

- 1a V0008.1-3
- 1b laag S5010 (1836-1866)
- 2 r-pot-2
- 3 1700 - 1900
- 4a 30.0 / 27.5
- 4b wijde peervormige pot met brede kraagrand, standring
- 5a roodbakkend aardewerk
- 5b inwendig loodglazuur
- 5c
- 5d
- 6a standring
- 6b twee verticale worstoren (één ontbreekt)
- 6c fragment, compleet profiel
- 7 pot
- 8 Nederland, Friesland?
- 9

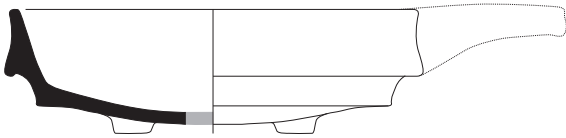
cat. 8		cat. 9		cat. 10	
1a	V0010.4-29	1a	V0010.4-1 (schaal 1:2)	1a	V0008.1-2
1b	laag S5010 (1836-1866)	1b	laag S5010 (1836-1866)	1b	laag S5010 (1836-1866)
2	r-ver-1	2	w-min	2	f-kom-2
3	1775 - 1900	3	1700 - 1900	3	1650 - 1800
4a	18.0 / -	4a	6.0 / -	4a	23.0 / 10.0
4b	diep vergiet met knik bodemwand en rechte rand (hoge manchetrans), standing (model als r-kom-1)	4b		4b	afgeronde kom met kraagrand, standing
5a	roodbakend aardewerk	5a	witbakend aardewerk	5a	faience uit de Nederlanden
5b	loodglazuur	5b	loodglazuur met koperoxide	5b	tinglazuur
5c		5c		5c	
5d		5d		5d	
6a	standing	6a	standvlak	6a	standing
6b	twee nokoren, horizontaal, doorboord "Friese" puntoren	6b	steel, recht, massief	6b	twee worstoren, horizontaal (één ontbreekt)
6c	fragment, compleet profiel	6c	vrijwel compleet	6c	fragment, compleet profiel
7	vergiert	7	miniatuur(servies), steelkom	7	kom
8	Nederland, Friesland	8	Nederland	8	Nederland
9		9		9	

Kuil S2 (1836-1900)

cat. 11

- 1a V0009.5-15
- 1b kuil S2 (1836-1900)
- 2 s2-pot-7
- 3 1750 - 1850
- 4a 27.0 / -
- 4b hoge tonvormige pot met
uitgebogen verdikte en aan de
bovenzijde afgeplatte rand, ribbel
onder randaanzet, standvlak
- 5a steengoed z
- 5b zoutglazuur
- 5c snijwerk met kobalt
beschildering: floraal
- 5d schuine rillen
- 6a standvlak
- 6b twee worstoren, horizontaal
- 6c fragment, gereconstrueerd
profiel
- 7 pot
- 8 Duitsland, Westerwald
- 9

cat. 12		cat. 13		cat. 14	
1a	V0009.5-9	1a	V0009.5-26	1a	V0009.4-1 (schaal 1:1)
1b	kuil S2 (1836-1900)	1b	kuil S2 (1836-1900)	1b	kuil S2 (1836-1900)
2	r-bak-6	2	iw-bor-4	2	gl-kra
3	1798 - 1890	3	1800 - 1900	3	1700 - 1800
4a	20.0 / -	4a	25.0 / -	4a	2.5 / 1.5
4b	bakpan met zijwand en hoge kraagrand	4b	bord met naar buiten geknikte vlag, standvlak	4b	
5a	roodbakkerd aardewerk	5a	industrieel wit	5a	glas, blauw
5b	inwendig loodglazuur	5b	loodglazuur	5b	
5c		5c		5c	ovaal
5d	vaag rondmerk met letters BOZ	5d	blindmerk: M	5d	
6a	driepoot	6a	standvlak	6a	
6b	steel, recht, massief	6b		6b	
6c	fragment, compleet profiel	6c	fragment, compleet profiel	6c	compleet (intact)
7	bakpan	7	bord	7	kraal
8	Nederland, Bergen op Zoom	8	Europa	8	Bohemen?
9	Groeneweg. 1992, 105-109.	9		9	Kranendonk e.a. 2022, 167 (cat. 276).

Bijlage V Determinatie van de vondsten

Vondst nr	Sub nr	put	spr	categorie	R	W	B	O	fragm	MAE	EYE	Rand	g	DS baksel	ABR baksel	Herkomst	Maakwijze	Magering	Afwerking	Versiering	Merken	Kleur	Vorm algemeen	Vorm type	vorm details	Begin datering	Eind datering	Begin periode	Eind periode	Opmerkingen		
V0001.1	1	1	5010	KAW	0	1	0	0		1			8	s2	STGL	Westerwald	ged		zoutglazuur		kobalt beschildering		kan/fles?	s2-		1650	1800	NTM	NTM			
V0001.2	2	1	5010	KAW	1	0	0	0		1	0,10	-	10	r	ROOD	Nederland	ged		loodglazuur				grape/pot?	r-	verdikte lip met dekselgeul, verticaal bovenin geknepen worstoor	1700	1900	NTM	NTL			
V0001.2	1	1	5010	GLS	0	1	0	0					41	gl	FLES.WIJNFLES							groen	fles, wijnfles	gl-fle-	cilindrische fles	1750	1900	NTM	NTL			
V0001.3	1	1	5010	KKP	0	0	0	1	steel				2	py	KKP	Nederland	mal						pijp	py-pyp-		1700	1925	NTM	NTL			
V0002.1	1	1	5010	KAW	1	1	0	0		1	0,05	-	32	r	ROOD	lokaal	ged		inw. loodglazuur				bakpan	r-bak-	verdikte afgeronde rand, schenklip	1350	1600	MELB	NTV			
V0002.1	2	1	5010	KAW	0	1	0	0					3	r	ROOD	lokaal	ged		loodglazuur					r-		1500	1700	NTV	NTM			
V0002.1	3	1	5010	KAW	0	1	0	0		1			54	s2	STGL	Westerwald	ged		engobe, zoutglazuur				fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles	1740	1900	NTM	NTL			
V0002.1	4	1	5010	KAW	0	1	0	0		1			22	s2	STGL	Westerwald	ged		engobe, zoutglazuur		vaag gestempeld rondmerk: GEILNAU met in centrum kruis van dubbele lijnen, in benedenste twee kwadranten staan de letters B en M (Böhm Marchand)				fles	s2-fle-	cilindrische fles	1809	1832	NTM	NTM	http://www.mineralwasserkruege.homepage.t-online.de/
V0002.1	5	1	5010	KAW	0	1	0	0		1			15	s2	STGL	Duitsland	ged		engobe, zoutglazuur					s2-		1500	1900	NTV	NTL			
V0002.1	6	1	5010	KAW	1	0	0	0		1	0,10	22	12	iw	INDUSWIT	Europa	mal		loodglazuur				bord	iw-bor-	knik naar vlag	1800	1900	NTM	NTL			
V0002.1	7	1	5010	KAW	1	0	0	0		1	0,10	10	4	iw	INDUSWIT	Europa	mal		loodglazuur	rood beschilderd: floraal				kop	iw-kop-	rechte rand	1800	1900	NTM	NTL		
V0002.2	1	1	5010	KKP	1	0	0	0		1	0,55	2	17	py	KKP	Gouda	mal		geglad	geruwde steel	bijmerk: wapen Gouda, hielmerk: Goudse toren (1714-1940)			pijp	py-pyp-	ovaal model	1800	1925	NTM	NTL	Duco 2003, 146 (merk 308) 1714-1940	
V0002.2	2	1	5010	KKP	1	0	0	0		1	0,65	2	15	py	KKP	Gouda	mal		geglad		bijmerk: wapen Gouda, hielmerk: 38 gekroond (1733-1940)			pijp	py-pyp-	ovaal model	1739	1925	NTM	NTL	Duco 2003, 191 (merk 977) 1733-1940	

V0004.1	4	1	5010	K A W	1	0	0	0	1	0,05	ca.30	62	r	ROOD	lokaal	ged	inw. loodglazuur				bakpan	r-bak-	bakpan met zijwand en afgeronde brede rand, aan de bovenzijde ingedrukt (r-bak-15?)	1350	1450	MELB	MELB		
V0004.1	5	1	5010	K A W	0	0	0	1	steel			73	r	ROOD	lokaal	ged	spat loodglazuur				bakpan	r-bak-	tweelobbige steel	1325	1500	MELB	MELB		
V0004.1	6	1	5010	K A W	1	7	1	0		1	0,10	14	116	r	ROOD	lokaal	ged	sparzaam loodglazuur				pispot	r-pis-	bolle pispot met buik vloeiend overgaand in hals, uitgebogen rand met dekselgeul, holle bodem (r-pis-1?)	1375	1550	MELB	NTV	
V0004.1	7	1	5010	K A W	0	1	0	0				100	r	ROOD	lokaal	ged	spatjes loodglazuur				grape?	r-		1400	1600	MELB	NTV	uitw. licht beroet	
V0004.1	8	1	5010	K A W	0	1	0	0				47	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur				grape	r-gra-	cilindrische grape	1650	1800	NTM	NTM		
V0004.1	9	1	5010	K A W	0	0	1	0	1			121	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur				pot?	r-	standing	1700	1900	NTM	NTL		
V0004.1	10	1	5010	K A W	1	0	0	0	1	0,15	24	90	r	ROOD	Bergen op Zoom?	ged	loodglazuur				grape/pot?	r-	kraagrand met verdikte lip en scherpe ribbel (BOZ-rand)	1700	1800	NTM	NTM		
V0004.1	11	1	5010	K A W	1	1	0	0	1	0,15	25	132	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur				kachelpan	r-kap-	afgeronde kraagrand	1800	1900	NTM	NTL		
V0004.2	1	1	5010	K A W	0	1	0	0	1			35	kp	KGP	lokaal	hgv	grof zand			kern donkergrijs, opp. beigegrijs	kogelpot	kp-kog-		900	1350	MEVD	MELB		
V0004.3	1	1	5010	K B W	0	0	0	1	fragme nt			3		TEGEL.WANDT GL							wandtegel		9 mm dik	1650	1900	NTM	NTL		
V0005.1	1	1	5010	K A W	0	0	0	1	oor			258	s2	STGL	Duingen	ged	uitw. engobe, zoutglazuur				pot	s2-pot-	verticaal worstoor	1775	1850	NTM	NTM		
V0005.1	2	1	5010	K A W	0	1	0	0	1			105	s2	STGL	Westerwald	ged	engobe, zoutglazuur			A No 120	fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles	1740	1900	NTM	NTL		
V0005.1	3	1	5010	K A W	0	1	0	0				9	r	ROOD	Nederland	ged	inw loodglazuur					r-		1500	1800	NTV	NTM	uitw. beroet	
V0005.1	4	1	5010	K A W	0	1	0	0				18	r	ROOD	Nederland	ged	inw loodglazuur					r-		1500	1800	NTV	NTM		
V0005.1	5	1	5010	K A W	0	1	0	0	1			29	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur					r-kom-	brede kraagrand	1675	1900	NTM	NTL		
V0005.2	1	1	5010	G L S	0	0	1	0				58	gl	FLES.WIJNFLE S						groen	fles, wijnfles	gl-fle-	hoog opgestoken bodem	1700	1850	NTM	NTM		
V0006.1	1	1	5010	K A W	0	0	1	0				37	r	ROOD	lokaal	ged	sparzaam loodglazuur				grape	r-gra-	poot	1300	1500	MELB	MELB		

V0006.1	2	1	5010	KAW	0300						56	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur				r-		1600	1900	NTV	NTL			
V0006.1	3	1	5010	KAW	2000				2	0,15	20	63	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			deksel	r-dek-	coniche deksel met verdikte afgeronde rand	1700	1900	NTM	NTL		
V0006.1	4	1	5010	KAW	1000				1	0,10	14	11	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			grape	r-gra-	kraagrand met scherpe ribbel en verdikte lip	1600	1800	NTV	NTM		
V0006.1	5	1	5010	KAW	2000					0,15	25	75	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			kachelpan	r-kap-	afgeronde kraagrand	1800	1900	NTM	NTL		
V0006.1	6	1	5010	KAW	1000				1	0,15	35	135	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			grape	r-gra-	afgeronde kraagrand met dekselgeul ve cilindrische grape	1700	1850	NTM	NTM		
V0006.1	7	1	5010	KAW	2110	ac			1	0,20	36	527	r	ROOD	West-Brabant	ged	inw. loodglazuur			bord	r-bor-12	diep bord, steile wand en schuin opstaande vlakke vlag en kraagrand, standvlak	1775	1900	NTM	NTL	uitw. beroet	
V0006.1	8	1	5010	KAW	0020				1			351	r	ROOD	Nederland	ged	ongeglazuurd			bloempot	r-blo-	standing met 5 gaten in bodem	1700	1900	NTM	NTL		
V0006.1	9	1	5010	KAW	1000				1	0,20	12	44	r	ROOD	Nederland	ged	ongeglazuurd			bloempot	r-blo-	verdikte afgeronde rand	1700	1900	NTM	NTL		
V0006.1	10	1	5010	KAW	1000				1	0,15	ca.45	596	r	ROOD	Friesland	ged	loodglazuur	inw. slijb, uitw. slijbversering: dubbele rij s-jes			kom	r-kom-	brede kraagrand met driehoekig nokoor (r-kom-1?)	1775	1900	NTM	NTL	
V0006.1	11	1	5010	KAW	0010				1			30	m	MAJOLICA	Nederland	ged	bovenzijde tinglazuur, onderzijde loodglazuur	blauw beschilderd: floraal en gekruiste lijnen?			bord	m-bor-	standing	1600	1650	NTV	NTV	
V0006.1	12	1	5010	KAW	0220				1			182	s2	STGL	Westerwald	ged	engobe, zoutglazuur			fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles, standvlak	1740	1900	NTM	NTL		
V0006.1	13	1	5010	KAW	0100				1			55	s2	STGL	Westerwald	ged	engobe, zoutglazuur	rondmerk: SEL(TERS) HERZOGT(HUM NASSAU)			fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles, standvlak	1836	1866	NTM	NTL	Wieland 1980, 291 (Selters).
V0006.2	1	1	5010	GLS	1000				1	1,00	4,5	37	gl	LAMP					kleurloos	lamp	gl-lam-	cilindrisch lampenglas	1800	1925	NTM	NTL		
V0006.2	2	1	5010	GLS	0100							13	gl						groen	pot/fles?	gl-		1650	1925	NTM	NTL		
V0007.1	1	1	5010	KAW	0200							140	s2	STGL	Westerwald	ged	engobe, zoutglazuur	rondmerk: onleesbaar			fles	s2-fle-	cilindrische fles	1800	1900	NTM	NTL	
V0007.1	2	1	5010	KAW	0200							65	r	ROOD	Nederland	ged	ongeglazuurd				r-		1600	1900	NTV	NTL		
V0007.1	3	1	5010	KAW	0010				1			24	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur			olielamp	r-oli-	standvlak onderste schaalpje	1500	1750	NTV	NTM		
V0007.1	4	1	5010	KAW	0101	oor						16	r	ROOD	lokaal	ged	spaarzaam loodglazuur			grape	r-gra-	worstoor	1300	1500	MELB	MELB		

V0008.1	4	1	5010	KAW	2	0	1	0	0	2	0,25	15	138	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur met mangaanoxide	zwartgoed			kachelpan	r-kap-	hoge kachelpan met afgeronde buikknik en platte bodem, kraagrand met dekselgeul(r-kap-10?), verticaal lintoer	1750	1900	NTM	NTL	
V0008.1	5	1	5010	KAW	1	7	0	0	0	1	0,20	27	1155	s2	STGL	Duingen	ged	uitw. engobe, zoutglazuur			pot	s2-pot-nieuw	naar binnen gebogen afgeplatte rand, verticaal worstoor met groeven	1775	1850	NTM	NTM	Van Gangelen & van der Meulen 2020, 27-28.	
V0008.1	6	1	5010	KAW	0	0	1	0	0				73	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			pot	r-pot-	standing	1700	1900	NTM	NTL		
V0008.1	7	1	5010	KAW	0	0	1	0	0				91	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur			bakpan	r-bak-	vlakke bodem	1400	1800	MELB	NTM		
V0008.1	8	1	5010	KAW	0	0	1	0	0				55	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur			bord/kachelpan?	r-	vlakke bodem	1700	1900	NTM	NTL		
V0008.1	9	1	5010	KAW	0	1	0	0	0	1			20	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			bakje?	r-	scherpe knik, hoekig	1500	1800	NTV	NTM		
V0008.1	10	1	5010	KAW	2	0	0	0	0	1	0,20	14	22	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur			kop	r-kop-	rechte rand	1500	1700	NTV	NTM		
V0008.1	11	1	5010	KAW	0	1	1	0	0	1			38	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur			grape	r-gra-	poot	1400	1800	MELB	NTM	uitw. beroet	
V0008.1	12	1	5010	KAW	0	1	0	0	0				26	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur	inw. slib			r-		1700	1900	NTM	NTL		
V0008.1	13	1	5010	KAW	0	1	0	0	0	1			23	w	WIT	Nederland	ged	loodglazuur, uitw. met koperoxide			kan?	w-kan?	buikknik	1600	1750	NTV	NTM		
V0008.1	14	1	5010	KAW	0	1	0	0	0	1			13	w	WIT	Nederland	ged	loodglazuur			komfoor, miniatuur?	w-	knik bodemwand, cilinrisch, aanzet poot en aanzet oor (w-kmf-5?)	1650	1800	NTM	NTM		
V0008.1	15	1	5010	KAW	0	1	0	0	0	1			53	s2	STGL	Rijnland	ged	engobe, zoutglazuur			kan	s2-kan-		1400	1600	MELB	NTV		
V0008.1	16	1	5010	KAW	0	1	0	0	0	1			29	s2	STGL	Frechen	ged	uitw. engobe, zoutglazuur	medaillon applique: portretbuste			kan	s2-kan-		1540	1575	NTV	NTV	
V0008.1	17	1	5010	KAW	1	0	0	0	0	1	0,15	9	10	iw	INDUSWIT	Engeland	ged	loodglazuur	pearlware, blauw beschilderd: randmotief met aaneengesloten boogjes, filets, rastermotief en flora			kop	iw-kop-	bolle kop met rechte rand	1775	1825	NTM	NTM	
V0008.1	18	1	5010	KKB	0	0	0	1	0				72		DAKPAN						rood	dakpan		golspan	1550	1900	NTV	NTL	
V0008.2	1	1	5010	KKP	1	0	0	0	0	1	0,95	2	15	py	KKP	Gouda	mal	geglad	bijmerk: wapen Gouda, hielmerk:			pijp	py-pyp-	ovaal model	1739	1925	NTM	NTL	Duco 2003, 146 (merk 308) 1714-1940

Vooog. 5	7	1	2	K A W	1	0	0	0		1	0, 20	20	10 8	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			grape/kachelp an?	r-gra-?	afgeronde kraagrand met horizontaal nokoor (r-gra- 53 of kachelpan?)	1750	1900	NTM	NTL	idem v.0010.4-18
Vooog. 5	8	1	2	K A W	1	0	1	0		2	0, 20	10	15 4	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur	inw. slib, slibversiering op wand: s-jes		kop	r-kop-	kop met scherpe knik bodem-wand, hoge wand, standing (wschl. r-kop- 4)	1675	1900	NTM	NTL	idem v.0010.4-22
Vooog. 5	9	1	2	K A W	1	0	0	0	ac	1	0, 15	20	18 8	r	ROOD	Bergen op Zoom	ged	inw. loodglazuur	fragment van rondmerk BOZ		bakpan	r-bak-6	bakpan met hoge zijwand en hoge kraagrand(wsc hl. r-bak-6)	1798	1890	NTM	NTL	idem v.0010.4-10
Vooog. 5	10	1	2	K A W	1	2	1	0		1	0, 15	28	23 4	r	ROOD	Friesland	ged	loodglazuur			pot	r-pot-2?	brede kraagrand	1700	1900	NTM	NTL	idem v.0010.4
Vooog. 5	11	1	2	K A W	5	0	0	0		1	0, 70	18	29 4	r	ROOD	Friesland	ged	loodglazuur			vergiet	r-ver-1	diep vergiet met knik bodem-wand en rechte rand (hoge manchetrand), standing (model als r- kom-1), twee driehoekige nokoren	1775	1900	NTM	NTL	idem als v.0010.4-29
Vooog. 5	12	1	2	K A W	5	0	1	0		1	0, 35	40	88 1	r	ROOD	West-Brabant	ged	inw.loodglazu ur			bord	r-bor- 12?	diep bord, steile wand en schuin opstaande vlakke vlag en kraagrand, standvlak	1775	1900	NTM	NTL	idem als v.0010.4-14
Vooog. 5	13	1	2	K A W	0	4	0	0		2			23 5	s2	STGL	Westerwald	ged	engobe, zoutglazuur			fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles	1740	1900	NTM	NTL	idem als v.0010.4-35
Vooog. 5	14	1	2	K A W	0	1	0	2	oor	1			24 1	s2	STGL	Westerwald	ged	zoutglazuur	kobalt beschildering, schuine rillen		pot	s2-pot-	hoge tonvormige pot met uitgebogen verdikte en aan de bovenzijde afgeplatte rand, ribbel onder randaanzet(v ml. s2-pot-7)	1700	1875	NTM	NTL	idem als v.0010.4-36
Vooog. 5	15	1	2	K A W	2	6	1	1	oor	1	0, 25	27	84 8	s2	STGL	Westerwald	ged	zoutglazuur	snijwerk met kobalt beschildering: floraal, schuine rillen		pot	s2-pot-7	hoge tonvormige pot met uitgebogen verdikte en aan de bovenzijde afgeplatte rand, ribbel onder randaanzet(v ml. s2-pot-7)	1750	1850	NTM	NTM	idem als v.0010.4-37

Vo00g. 5	16	1	2	K A W	1	2	1	0		1	1,005	1261	s2	STGL	Frechen	ged	engobe, zoutglazuur		kan	s2-kan-32	bolle kan met schouder overgaand in hoge hals met geribbelde kraagrand, standvlak (s2-kan-32)	1700	1900	NTM	NTL	idem als v.0010.4-34	
Vo00g. 5	17	1	2	K A W	0	2	2	0		1		105	iw	INDUSWIT	Europa	mal	loodglazuur		kan/theepot?	iw-	knik bij schouder	1800	1900	NTM	NTL	idem als v.0010.4-33	
Vo00g. 5	18	1	2	K A W	5	7	0	0		1	0,45	1585	r	ROOD	Friesland	ged	loodglazuur		kom	r-kom-1	diepe kom met knik bodem-wand en rechte rand, standing	1775	1900	NTM	NTL	idem als v.0010.4-31	
Vo00g. 5	19	1	2	K A W	0	0	1	0		1		199	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur		bord	r-bor-	standing	1700	1900	NTM	NTL		
Vo00g. 5	20	1	2	K A W	0	2	0	0				148	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			r-		1700	1900	NTM	NTL		
Vo00g. 5	21	1	2	K A W	0	0	2	0				78	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur		bakpan?	r-	vlakke bodem	1600	1900	NTV	NTL	uitw. beroet	
Vo00g. 5	22	1	2	K A W	1	0	0	0		1	0,05	-	17	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur		deksel	r-dek-	verdikte afgeronde rand	1700	1900	NTM	NTL	
Vo00g. 5	23	1	2	K A W	1	0	0	0		1	0,05	-	61	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur		test	r-tes-	vierkante test met knik bodem-wand, verticaal geknepen worstoor	1600	1800	NTV	NTM	
Vo00g. 5	24	1	2	K A W	0	0	1	0		1		69	r	ROOD	Nederland	ged	sparzaam loodglazuur		grape	r-gra-	poot	1400	1500	MELB	MELB		
Vo00g. 5	25	1	2	K A W	2	1	0	0		1	0,25	13	65	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur		kachelpan	r-kap-	afgeronde kraagrand met groeven, verticaal lintoer	1800	1900	NTM	NTL	
Vo00g. 5	26	1	2	K A W	2	0	2	0	ac	1	0,25	0,25	103	iw	INDUSWIT	Europa	mal	loodglazuur	blindmerk: M	bord	iw-bor-4	bord met naar buiten geknikte vlag, standvlak	1800	1900	NTM	NTL	
Vo00g. 5	27	1	2	K A W	1	0	1	0		1	0,05	-	12	ep	PORSELEI	Europa	mal	veldspaatglazuur		bord, onderzetschotel	ep-bor-	standing, uitgebogen rand	1800	1925	NTM	NTL	
Vo00g. 5	28	1	2	K A W	0	0	0	2	oor	1		4	ep	PORSELEI	Europa	mal	veldspaatglazuur		kop	ep-kop-	vormoor	1800	1925	NTM	NTL		
Vo00g. 6	1	1	5010	K B W	0	0	0	1	fragme nt			82		DAKPAN				rood	dakpan		golfpan, 1,4 cm dik	1550	1900	NTV	NTL		
Vo010. 1	1	1	5010	G L S	0	1	0	0		1		2	gl	BEKER			gekruid ribbelpatroon		lichtgroen	gl-bek-	maigelein of ribbelbeker	1375	1550	MELB	NTV	Henkes 55-62	
Vo010. 1	2	1	5010	G L S	2	2	0	0			0,25	13	81	gl	KAN		gegraveerde bladeren en bloemen		kleurloos	karaf/vaas?	gl-vaa-?	bol, uitgebogen rand	1775	1825	NTM	NTM	

V0010.4	3	1	5010	KAW	1	3	0	0					0,05	-	123	w	WIT	Nederland	ged	loodglazuur met koperoxide	gekartelde rand			test	w-tes-	vierkante vuurtest met haaks geknikte lip (w-tes-1?)	1700	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5
V0010.4	4	1	5010	KAW	0	0	0	1	oor	1					7	w	WIT	Nederland	ged	loodglazuur met koperoxide				kop?	w-	verticaal lintoor	1575	1700	NTV	NTM	
V0010.4	5	1	5010	KAW	2	1	0	0					0,15	14	128	w	WIT	Duitsland of Nederland	ged	inw. loodglazuur	dubbele lijn onder rand			kachelpan	w-kap-	afgeronde kraagrand, verticaal lintoor	1760	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5
V0010.4	6	1	5010	KAW	3	0	1	0	ac	1			0,25	28	220	r	ROOD	Duitsland of Nederland	ged	inw. loodglazuur	inw. slib met rode golflijn op vlag en groene accenten			bord	r-bor-12	diep bord, steile wand en schuin opstaande vlakke vlag en kraagrand, standvlak	1775	1900	NTM	NTL	verweerd, uitw. beroet
V0010.4	7	1	5010	KAW	1	0	1	0		1			0,10	-	40	r	ROOD	Nederland	ged	ongeglazuurd				bloempot	r-blo-	kraagrand, standing	1700	1900	NTM	NTL	
V0010.4	8	1	5010	KAW	0	2	0	0							50	r	ROOD	Nederland	ged	ongeglazuurd				bloempot?	r-		1700	1900	NTM	NTL	
V0010.4	9	1	5010	KAW	0	2	0	0							51	r	ROOD	Nederland	ged	uitw. loodglazuur				r-			1700	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5
V0010.4	10	1	5010	KAW	1	0	0	0					0,05	-	84	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur				bakpan	r-bak-	brede kraagrand (wschl. r-bak-6)	1700	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5
V0010.4	11	1	5010	KAW	1	0	0	0		1			0,10	20	22	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur				bakpan	r-bak-	kraagrand	1500	1700	NTV	NTM	
V0010.4	12	1	5010	KAW	0	0	1	0		1					38	r	ROOD	Nederland	ged	spatjes loodglazuur				test	r-tes-	poot	1500	1700	NTV	NTM	
V0010.4	13	1	5010	KAW	0	2	0	0							49	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur				grape?	r-		1700	1900	NTM	NTL	uitw. beroet
V0010.4	14	1	5010	KAW	2	0	0	0					0,15	40	178	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur				bord	r-bor-12?	diep bord, steile wand en schuin opstaande vlakke vlag en kraagrand, standvlak	1775	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5, uitw. beroet
V0010.4	15	1	5010	KAW	3	0	0	0		3			0,35	20	104	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur				deksel	r-dek-	conische deksel met verdikte afgeronde rand	1700	1900	NTM	NTL	
V0010.4	16	1	5010	KAW	0	1	0	0		1					17	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur				bord	r-bor-	inw. knik naar vlag	1500	1800	NTV	NTM	
V0010.4	17	1	5010	KAW	0	2	0	0							25	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur				r-			1600	1900	NTV	NTL	
V0010.4	18	1	5010	KAW	2	0	0	0					0,25	21	123	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur				grape/kachelp an?	r-gra-?	afgeronde kraagrand met horizontaal nokoor (r-gra-53 of kachelpan?)	1750	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5

V0010.4	19	1	5010	K A W	3	0	0	0	1	0,25	26	178	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur	grape/kachelp an?	r-gra-?	afgeronde kraagrand met horizontaal nokoor (r-gra- 53 of kachelpan?)	1750	1900	NTM	NTL		
V0010.4	20	1	5010	K A W	1	0	0	0	1	0,10	25	72	r	ROOD	Bergen op Zoom	ged	loodglazuur	grape/kachelp an?	r-gra-?	afgeronde kraagrand met horizontaal nokoor (r-gra- 53 of kachelpan?)	1750	1900	NTM	NTL		
V0010.4	21	1	5010	K A W	0	2	0	0	1			88	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur met koperoxide		r-		1500	1800	NTV	NTM		
V0010.4	22	1	5010	K A W	0	1	0	0				41	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur	inw. slib	kop	r-kop-	knik naar wand	1675	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5
V0010.4	23	1	5010	K A W	0	0	1	0	1			349	r	ROOD	Friesland?	ged	loodglazuur	bord?	r-bor-?	standring	1700	1900	NTM	NTL		
V0010.4	24	1	5010	K A W	2	2	1	0		0,20	26	630	r	ROOD	Friesland?	ged	loodglazuur	pot	r-pot-2?	brede kraagrand	1700	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5	
V0010.4	25	1	5010	K A W	0	0	1	0				46	r	ROOD	Nederland	ged	inw.loodglazu ur	pot?	r-	standring	1700	1900	NTM	NTL		
V0010.4	26	1	5010	K A W	1	0	0	0		0,10	30	107	r	ROOD	Friesland	ged	loodglazuur	pot	r-pot-2?	brede kraagrand	1700	1900	NTM	NTL	inw. kalk	
V0010.4	27	1	5010	K A W	1	0	0	0	1	0,25	20	78	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur	grape/pot?	r-	kraagrand	1575	1700	NTV	NTM		
V0010.4	28	1	5010	K A W	1	0	0	0	1	0,30	19	121	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur	kom	r-kom-	brede kraagrand	1500	1700	NTV	NTM		
V0010.4	29	1	5010	K A W	2	0	1	0	ac	0,30	18	160	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur	vergiet	r-ver-1	brede kraagrand, standring	1775	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5	
V0010.4	30	1	5010	K A W	1	0	0	0	1	0,10	22	27	r	ROOD	Nederland	ged	inw. loodglazuur	bakpan/grape?	r-	kraagrand	1500	1800	NTV	NTM	uitw. beroet	
V0010.4	31	1	5010	K A W	3	6	1	0	ac	0,40	40	1943	r	ROOD	Friesland	ged	loodglazuur	inw. slib met doorlooptechni ek, uitw. slibversering: dubbele rij s-jes	kom	r-kom-1	diepe kom met knik bodem-wand en rechte rand, standring	1775	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5
V0010.4	32	1	5010	K A W	0	0	1	0	1			19	m	MAJOLICA	Nederland	ged	bovenzijde tinglazuur, onderzijde loodglazuur	bord	m-bor-	standring	1550	1600	NTV	NTV		
V0010.4	33	1	5010	K A W	1	1	0	0		0,05	-	46	iw	INDUSWIT	Europa	mal	loodglazuur	kan/theepot?	iw-	knik bij schouder	1800	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5	
V0010.4	34	1	5010	K A W	0	2	1	0				588	s2	STGL	Frechen	ged	engobe, zoutglazuur	kan	s2-kan- 32	standvlak	1700	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5	
V0010.4	35	1	5010	K A W	0	2	2	0				480	s2	STGL	Westerwald	ged	engobe, zoutglazuur	fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles	1740	1900	NTM	NTL	idem v.0009.5	

V0010.4	36	1	5010	KAW	1	3	0	0	0,15	16	13	52	STGL	Westerwald	ged	zoutglazuur	kobalt beschildering, schuine rillen	pot	s2-pot-	hoge tonvormige pot met uitgebogen verdikte en aan de bovenzijde afgeplatte rand, ribbel onder randaanzet(v ml. s2-pot-7)	1700	1875	NTM	NTL	idem v.0009.5		
V0010.4	37	1	5010	KAW	2	7	1	0	0,30	28	62	52	STGL	Westerwald	ged	zoutglazuur	snijwerk met kobalt beschildering: floraal, schuine rillen	pot	s2-pot-	hoge tonvormige pot met uitgebogen verdikte en aan de bovenzijde afgeplatte rand, ribbel onder randaanzet(v ml. s2-pot-7)	1750	1850	NTM	NTM	idem v.0009.5		
V0010.6	1	1	5010	SWA	0	0	0	1					PLEISTER					pleister									
V0010.7	1	1	5010	KBW	0	0	0	3			19	6	DAKPAN					rood	dakpan		golfpan, 1,4- 1,5 cm dik	1550	1900	NTV	NTL		
V0011.1	1	1	1	KBW	0	0	0	1			22	01	BAKSTEEN		mal			rood	baksteen		22 x 10,5 x 5,5 cm (machinaal)	1850	1950	NTL	NTL		
V0012.1	1	1	3	KBW	0	0	0	1			12	29	BAKSTEEN		mal			rood	baksteen		19,5 x 9,2 x 4,2 cm	1450	1900	MELB	NTL		
V0013.1	1	1	5010	KAW	0	2	0	0			26	r	ROOD	Nederland	ged	loodglazuur			r-				1600	1900	NTV	NTL	
V0013.1	2	1	5010	KAW	0	1	0	0			7	r	ROOD	lokaal	ged	sparzaam loodglazuur			r-				1300	1600	MELB	NTV	
V0013.1	3	1	5010	KAW	0	2	0	0			31	r	ROOD	lokaal	ged	inw. loodglazuur			r-				1400	1600	MELB	NTV	
V0013.1	4	1	5010	KAW	0	0	1	0	1		21	r	ROOD	lokaal	ged	ongeglazuurd			test	r-tes-	ronde test, poot, knik bodem-wand	1500	1700	NTV	NTM		
V0013.1	5	1	5010	KAW	0	1	0	0			18	r	ROOD	lokaal	ged	ongeglazuurd			bloempot?	r-blo-?		1600	1900	NTV	NTL		
V0013.1	6	1	5010	KAW	0	1	0	0			21	r	ROOD	lokaal	ged	inw. loodglazuur		grape/kachelp an?	r-			1700	1900	NTM	NTL	uitw. beroet	
V0013.1	7	1	5010	KAW	0	0	0	1	oor		14	r	ROOD	lokaal	ged	loodglazuur			kop?	r-	verticaal worstoor	1500	1700	NTV	NTM		
V0013.1	8	1	5010	KAW	0	1	0	0	1		4	r	ROOD	lokaal	ged	inw. loodglazuur	inw. slib		grape?	r-		1500	1700	NTV	NTM	uitw. beroet	
V0013.1	9	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,10	12	6	r	ROOD	lokaal	ged	inw. loodglazuur met koperoxide	inw. slib			iets uitgebogen rand	1500	1700	NTV	NTM		
V0013.1	10	1	5010	KAW	0	1	0	0	1		12	w	WIT	lokaal	ged	loodglazuur, uitw. met koperoxide			kop/test?	w-	knik bodem- wand	1575	1800	NTV	NTM		
V0013.1	11	1	5010	KAW	0	1	0	0	1		3	w	WIT	lokaal	ged	loodglazuur met koperoxide			kop?	w-	knik bodem- wand	1575	1700	NTV	NTM		
V0013.1	12	1	5010	KAW	0	0	1	0	1		14	iw	INDUSWIT	Europa	mal	loodglazuur			kom/kop?	iw-	rechte standing, kleine kom of kop?	1800	1900	NTM	NTL		

V0013.3	1	1	5010	GLS	0	1	0	0					63	gl	FLES.WIJNFLES					groen	fles, wijnfles	gl-fle-	cilindrische fles	1750	1900	NTM	NTL	
V0014.2	1	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,15	23	77	r		ROOD	Nederland	ged				deksel	r-dek-	bol deksel met horizontaal geknikte platte rand	1700	1900	NTM	NTL	
V0014.2	2	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,15	19	46	r		ROOD	Nederland	ged				deksel	r-dek-	conische deksel met verdikte afgeronde rand	1700	1900	NTM	NTL	
V0014.2	3	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,05	-	138	r		ROOD	Friesland?	ged				pot	r-pot-	wijde peervormige pot met brede kraagrand (r-pot-2?)	1700	1900	NTM	NTL	
V0014.2	4	1	5010	KAW	0	2	0	0				32	r		ROOD	lokaal	ged					r-		1400	1600	MELB	NTV	uitw. beroet
V0014.2	5	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,10	25	40	r		ROOD	lokaal	ged				bakpan	r-bak-	verdikte afgeronde rand	1400	1600	MELB	NTV	
V0014.2	6	1	5010	KAW	0	1	0	0				36	r		ROOD	lokaal	ged				grape	r-gra-		1300	1500	MELB	MELB	uitw. beroet
V0014.2	7	1	5010	KAW	0	0	1	0				27	r		ROOD	lokaal	ged				test	r-tes-	ronde test, scherpe knik bodem-wand, poot	1500	1700	NTV	NTM	
V0014.2	8	1	5010	KAW	0	1	0	0				111	r		ROOD	lokaal	ged				pot?	r-		1500	1800	NTV	NTM	
V0014.2	9	1	5010	KAW	0	1	0	0	1			10	r		ROOD	Nederland	ged					r-		1600	1800	NTV	NTM	
V0014.2	10	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,10	25	90	r		ROOD	Nederland	ged				bakpan	r-bak-	verdikte afgeronde rand, aan buitenzijde afgeplat	1350	1600	MELB	NTV	uitw. beroet
V0014.2	11	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,10	19	25	r		ROOD	lokaal	ged				grape	r-gra-	kraagrand	1500	1700	NTV	NTM	misbaksel, glazuur op breuk
V0014.2	12	1	5010	KAW	1	0	0	0	1	0,05	-	6	w		WIT	lokaal	ged				kom/lekschaal ?	w-	kraagrand, aanzet horizontaal oor	1600	1800	NTV	NTM	
V0014.2	13	1	5010	KAW	1	0	0	0		0,15	27	91	s2		STGL	Duingen	ged				pot	s2-pot-	naar binnen gebogen afgeplatte rand, verticaal worstoor met groeven	1775	1850	NTM	NTM	
V0014.2	14	1	5010	KAW	0	1	0	0	1			60	s2		STGL	Westerwald	ged				fles	s2-fle-	(vrijwel) cilindrische fles	1740	1900	NTM	NTL	

